

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ.,

ΑΘΗΝΑΙ

ΜΑΡΤΙΟΣ 1941

ΑΡΙΘ. 21.

ΤΩΡΑ ΠΛΕΟΝ;

Ὁλοκληρωτικός ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἐξαπέλυσεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἡ ἀποστασία, ἔχει διαφόρους ἐκφάνσεις πού περιλαμβάνουν ὀλόκληρον τὴν ζωὴν. Καί, σὰν νὰ εἶναι ἡ κορυφή τῆς τραγικῆς πυραμίδος, ὁ «πόλεμος τῶν νευρῶν» μαινεται καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πλανήτην μας καὶ ἐν πολλοῖς κρίνει τὴν ἔκβασιν ὄλων τῶν ἄλλων «πολέμων». Εἶναι καὶ αὐτὸ μὰ ἀπὸ τὰς ἀντιφάσεις μὲ τὰς ὁποίας ἔχει παραγεμίσει τὴν ζωὴν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ὁ περιφημὸς ὀλισθητικὸς πολιτισμὸς. Ὁλὴ ἡ παγκόσμιος παραγωγή εἰς παντὸς εἶδους ὕλικὰ ἀγαθὰ ἀνηπάγη ἀπὸ τὸν φυσιολογικὸν προορισμὸν τῆς καὶ ὅλη ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία εἰς τὰ πεδία τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἐδουλώθη, διὰ νὰ σκαρωθῇ μὴ πολεμικὴ μηχανὴ καὶ κατὰ φαντασίαν ἀκόμη ἀσύλληπτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς... μὰ καὶ τῆς ἰδικῆς μας ἀκόμη γενεᾶς. Καί, ὅσπερ ἀπὸ τόσον κατακλυσμὸν ἐξοπλισμῶν, ἔρχονται, ἔπειτα, οἱ ἐπίδοξοι κατακτητὰ καὶ ζητοῦν καταφύγιον εἰς τὸ ψυχικὸν πεδίον. Μὲ τὸν πόλεμον τῶν νευρῶν λοιπὸν ζητοῦν νὰ ἐπιτύχουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον οἱ τόσοι ὕλικοι ἐξοπλισμοὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν.

Πόλεμος τῶν νευρῶν! Ἀηλαδὴ πόλεμος τῶν ψυχικῶν δυνάμεων. Ψυχικὴ δοκιμασία. Ἐκεῖ κατήντησε, εἰς τὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως, νὰ ἀναχθῇ καὶ ὁ σημερινὸς πόλεμος. Χωρὶς τὴν ψυχικὴν κατάκτησιν, λοιπὸν, ἡ ὕλη τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ. Οὔτε κἂν τὴν καταστροφὴν δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιφέρει. Καί, τοῦ κακοῦ ἢ δυνάμεις, τὴν ὁποῖαν μᾶς ἔφερε εἰς τὴν Γῆν αὐτὴν τῆς ἀποστασίας

ἢ βλάσφημος ἐπίκλησις, ἀφίρνει, ὡς μᾶζαν ἄδρανῆ, τὰ ἑκατομμύρια τῶν διαφόρων σιδερένιων πολεμικῶν τεράτων, καὶ ζητεῖ νὰ θίξῃ ἓνα στόχον. Τὴν ψυχὴν. Τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ ἰδίως τὴν δυνάμιν τῆς ἀντοχῆς καὶ τῆς καρτερίας.

Πόλεμος τῶν νευρῶν! Καὶ ἔχει ἐλπίδας ἐπιτυχίας ὁ πόλεμος αὐτός; Ἡμπορεῖ νὰ φέρῃ αὐτὸς τὰ ἀποτελέσματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν ἀνίκανοι ὁ σίδηρος καὶ τὸ πῦρ; Ὡ, βεβαίως. Μερικῶν λαῶν ἡ πείρα τὸ ἔδειξεν αὐτό. Ἀλλὰ ὑπὸ μίαν προϋπόθεσιν. Ὅτι τὰ νευρα, ἐναντίον τῶν ὁποίων θὰ στραφῇ ἡ ἐπίθεσις, εἶναι νευρα τοῦ νευρικοῦ ὀλισθητικοῦ καταντήματος, τοῦ περιφημῶν ὀρθολογιστικοῦ «πολιτισμοῦ». Ὅταν, ὅμως, τὰ νευρα αὐτὰ τὰ κινή ψυχῆ, ψυχῆ μὲ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν δυνάμιν πού δίδει ἡ Πίστις, τότε ὁ περιφημὸς «πόλεμος τῶν νευρῶν» ὀδηγεῖ, βεβαίως, καὶ τότε εἰς τὴν καταστροφὴν, ἀλλὰ πρὸς κατεύθυνσιν ἀντίθετον ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποῖαν ἐπεδίωξαν ὅσοι ἐξαπέλυσαν τὸν πόλεμον αὐτόν.

Καὶ ὁ λαὸς ὁ Ἑλληνικός, θεμελιώσας τὴν ἱεράν του ἄμυναν ἐπάνω εἰς τὸν μόνον ἀρραγῆ θεμέλιον τῆς Πίστεως, δίδει καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀτόφειος καθ' ἡμέραν μαθήματα εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρον. «Ἐγὼ διαβλέπω, ὅτι ἡ ψυχολογία τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἡ κλεῖς τῆς καταστάσεως. Ἐφ' ὅσον οἱ Ἕλληνες διατηροῦν τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, οὐδὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν καὶ θὰ εἶναι ἀήττητοι. Τὰ λόγια αὐτὰ Τούρκου βουλευτοῦ, εἰς προσφάτως δημοσιευθὲν ἄρθρον του εἰς τὴν

Τὸ Θέλω τῆς Ζωῆς

Τ' ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ

Ἄς θυμηθοῦμε μιὰ παλιὰ ἱστορία..... Ἦταν τότε εἰρήνη στὴ χώρα μας. Ἀλλὰ εἰς τὸν τρίτον ὄροφον τῆς πολυτελοῦς ἀθηναϊκῆς κατοικίας, μέσα εἰς τὴν κρεβατοκάμαρα μὲ τὴ θαλασσιὰ ταπετσαρία, τὴν κομπὴ χαμηλὴ καριόλα καὶ τὴν assortie ἐπίπλωσι κυριαρχοῦσε ταραγμένη ἀτμόσφαιρα διαφωνίας, γεμάτης ἀπὸ ἀγανάκτησι.

Ἡ ἀγανάκτησις περιβεβλημένη ἄφογο κοστοῦμι, πιστὴ ἀντιγραφὴ τοῦ ἀνδρικοῦ «κίπου τῆς μόδας», ἀνίκει στὸν νεαρό βιομήχανο πού βηματίζοντας νευρικά ἐπάνω στὸ παχὺ χαλί, ἐμβολιάζει στὸν ἀέρα τοῦ δωματίου μυρωδάτες τολύπες καπνοῦ. Πρὸ ὀλίγου τὸν ἐπεσκέφθη ὁ ἐξάδελφός του Θάνας—τὸν ἐδέχθη μὲ περισσὴ οἰκειότητα στὴν κρεβατοκάμαρα—καὶ μία σοβαρὴ διαφωνία ἀκολούθησε τὴν συζήτησι τους.

Εἶναι μὴ ἀγανακτῆ κανεῖς!

Ὁ Θάνας ἦταν ἡ αἰτία τῆς διαφωνίας ἢ μᾶλλον ἡ «ἀδιόρθωτη» ἰδεολογία του.....

... Καὶ τὸ ἀποφάσις λοιπὸν Θάνο μὲ τὰ σωστά σου;

—Ναί, δηλαδή ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶμαι

«Γενὴ Σαμιτάχ», ἐκδηλοῦν τὴν καθολικὴν προσδοκίαν τοῦ κόσμου ὅλου. Τὸ Πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, τῆς Χριστιανικῆς Ἑλλάδος, ἡ Πίστις εἰς τὸν Κύριον τῶν Δυνάμεων!... Μὰ αὐτὴ εἶχεν ἦδη ἐκδηλωθῆ πανίσχυρος ὅταν ἐξεδηλώθη ἡ ἐπίθεσις, κατὰ πᾶσαν λογικὴν τρομερά! Καί, τώρα, πού ἡ Πίστις ἐβραβεύθη ἀπὸ τὴν θαυματουργὸν Προστασίαν, καὶ τέτοιαν προστασίαν, τώρα πλέον θὰ χάσῃ τὴν Πίστιν του ὁ λαὸς αὐτός;

Ὁ ἐπιδρομεὺς ἂς μὴ ἐξαπατᾷ τὸν ἑαυτὸν του μὲ ἐλπίδας ἀνοήτους. Καὶ ἂν θέλῃ νὰ ἴδῃ, εἰς ὅλην τῆς τὴν ἔκτασιν, τὴν κόπωσιν καὶ τὴν κατάρπωσιν τῶν νεύρων... Ἐνα βλέμμα εἰς τὸ σπῆτι τοῦ θά τὸν διδάξῃ ἀρκετά!

στά σωστά μου, ἀγαπητέ μου ἐξάδελφε!

Ὁ ἄλλος ἐπιμένει.

...Νὰ παντρευτῆς μὲ τὸν μισθοῦλῃ τῶν ἔξι χιλιάδων καὶ χωρὶς νὰ παίρῃς δυὸ φορές τόσα ἀπὸ τὴν προίκα...; χωρὶς δηλαδή τ' ἀπαράιτητα ὑλικά ἐφόδια τῆς εὐτυχίας σου! Ὡ παιδί, παιδί πού εἶσαι. Ἀλλὰ μὲ τὶς θεωρίες δὲν ζῆ κανεῖς. Κύνταξε, ἕνα πρόχειρο παραδειγμα: τέτοια κρεβατοκάμαρα δὲν ἔχουν πολλοί—δὲς ταπετσαρία, δὲς ἐπίπλωσι—τὸ καλοριφέρ καίει, τὸ χαλί κάνει τόσο ὄμορφο τὸ βάδισμα, ἡ καριόλα σὲ προσκαλεῖ γιὰ τὸν ἰδεώδη ὕπνο, μπροστά σου ἔχεις τὸ πιὸ ἐκλεκτὸ λικέρ, κι' ἂν τραβήξῃς τὸ στὸρ θὰ δῆς κάτω στὸν κῆπο μιὰ σβέλτη κουρτίτσα μὲ τὴν ὁποία σὲ πετάω ἂν θελήσῃς σὲ δυὸ λεπτά στὴ Βαρυπόπη ἢ στὴ Βούλα... Μὴν φαντασθῆς ὅτι ἂν τᾶχεις κι' αὐτὰ ἀρκοῦν γιὰ νὰ σοῦ μείνῃ τ' ἀπαράιτητα ἂν ἤθελες νὰ τὰ μοιρασθῆς μὲ ἕνα σύντροφο τοῦ βίου σου... Τ' ἀπαράιτητα σήμερα θάνο εἶναι τόσο πολλά.

—Καὶ ξέχασες νὰ μοῦ ἀπαριθμήσῃς, ἀγαπητέ μου ἐξάδελφε, τὸν διέκοψε μὲ εἰρωνικὸ χαμόγελο ὁ συνομιλητής του, κι' ἄλλα ἀπαράιτητα, π. χ. ὅτι σήμερα θὰ πᾶς στὴν τρίτη ἀπὸ προχτές πρεμιέρα, ὅτι καπνίζεις τὰ καλύτερα ποῦρα καὶ ὅτι... ἔχεις οἰκογενειακὸ τάφο! Ἀλλὰ ὄλ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ μὲ πείσουν πὼς ἡ ζωὴ σου, πού γεμίζει ἀπὸ πολυτέλεια καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ ἀπαράιτητα, γίνεται πιὸ εὐτυχιωμένη ἢ τοῦλάχιστον πὼς ἐγὼ κάνω μιὰ τρέλλα περιορίζοντας στὰ λογικὰ ὄρια τὶς ὑλικές μου ἀνέσεις γιὰ ν' ἀκολουθήσω μὲ τὸ γάμο μου μιὰ τίμια καὶ ἠθικὴ ἀντίληψιν τῆς ζωῆς.

—Μὴν ἐπιμένῃς, ξαδελφάκι μου Θάνο, πὼς μποροῦμε νὰ ζήσωμε χαρούμενοι χωρὶς τὸ μίνιμουμ αὐτὸ τῶν ἐφοδίων τῆς ἀνετης ζωῆς, μὴν ἐπιμένῃς γιατί θὰ σκάσω!

Ὁ νεαρός βιομήχανος βηματίζει ἐπάνω κάτω, ἐνῶ τὸ παχὺ χαλί πνίγει τὰ νευρικά βήματά του. Ἀλλὰ ὁ ἐξάδελφός του ἀτήνησε ἥρεμα:

—Ἡ εὐτυχία, ἀγαπητέ μου, ζητάει πολὺ ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ πολὺ λίγα ἀπὸ τὴν ὕλη; τ' ἀπαράιτητα καὶ καίμια φορὰ οὐτ' αὐτά....

—Τ' ἀπαράιτητα; Ἔ, αὐτὸ σοῦ λέω κι' ἐγὼ, εἶπε ὁ νευριασμένος ἐξάδελφος. Καὶ

τ' ἀπαραίτητα—γιὰ μᾶς, γιὰ ἓναν ἄνθρωπο πού ζῆ σάν ἄνθρωπος, εἶναι αὐτὰ ὅλα (ἔγραψε στὸν ἄερα, δείχνοντας μὲ τὸ χέρι ἕνα κύκλο). Κι' ἀκόμη μάλιστα, ἂν θέλῃς, οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτὲς κάλτσες (ἔδειξε, τραβώντας ἀπὸ τὸ γόνατο τὸ παντελόνι του, τοὺς ἀστραγάλους) χωρὶς αὐτὰ δὲν βρίζεται χαρά... Τ' ἄλλα πού λὲς εἶναι οὐτοπίες, δεινὰ, μυθιστορήματα!

Φτηνὸ ἐγγχειρίδιο περὶ τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς καὶ τοῦ «minimum» τῶν ὑλικῶν ἐφοδίων πού ἀπαιτοῦνται γιὰ νὰ τὴν αἰσθανθῆ κανεῖς... Φιλοσοφικὸ ἐγγχειρίδιο ἀπὸ τὸ καροτσάκι τοῦ παλαιοπώλη. Παλὴθ βιβλίον... κάττι μεταξὺ ὄνειροζοῖτου, καζαμίον καὶ λαϊκοῦ παραμυθιοῦ.

*

Ἦλθε τώρα ἡ πολεμικὴ ἐποχὴ. Ὁ βρόντος τοῦ κανονιοῦ, τὸ οὐρλιαχτὸ τῆς σειρήνης πόσες κούφιας ἀντιλήψεις σκόρπισαν. Ἀνάστασι πνευματικὴ γίνηκε ὁ κίνδυνός μας. Ἀντίκρουμα τῆς αἰωνίας πραγματικότητος πού δὲν θέλαμε ν' ἀναζητήσουμε.

Ἀκολουθήστε μας λοιπὸν σήμερα νὰ ψάξουμε νὰ βροῦμε ἐκάπου στὴν Ἀλβανίαν τὰ δυὸ ξαδέλφια, τὴ φιλοσοφία τῶν «ἀπαραιτήτων» καὶ τὴν πραγματικότητα. Ὁ ἐφοδιασμός, ὑπηρεσία κολοσσιαίας σημασίας, μπορεῖ νὰ κωχῆ πῶς δὲν ἄφησε τὸν στρατὸ μας μέρα χωρὶς τὸ ἀπαραίτητο. Τὸ ἀπαραίτητο ὅμως, ὅπως πραγματικά εἶναι—τόσες θεμελίδες, τόσο λίπος, τόσα λευκάματα, ἦτοι κουραμίνα, ἐλῆτσες, χαλδᾶς, τυρί, ὄσπρια, ζυμαρικά, σταφίδες, ὅλα ὑπολογισμένα ἐπιστημονικὰ γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῆς πολυτίμης ὕλης τῶν μαχομένων παιδιῶν μας—ἀφήνει τόπο καὶ γιὰ γαστρομαργικὸς πόθους... Καὶ οἱ δυὸ φίλοι μας, ὁ νέος βιομήχανος καὶ ὁ ἐξάδελφός του, ὁ ἕνας τηλεφωνητής, ὁ ἄλλος γραφεὺς στὸ ἐπιτελεῖο τῆς μετακινουμένης μεραρχίας, ἀναζητοῦν στὸ ἀλβανοχωρὶ τῆς ἐπισταθμίας κάποια «φελτίωσι τοῦ συσταίον των» σὲ ἑλληνοαλβανικὴ «διᾶλεκτο ἐκστρατείας».

—Κὲ μπρὲ κιοῦμεστ; (ἔχεις γάλα;)

Ὁ ἀρβανίτης μὲ τὸ λευκὸ φρεσάκι κουνάει ἀρνητικὰ τὸ κεφάλι:

—Χίτς!

—Κόζς, γκιᾶθ, (γιασοῦρι, τυρί), δὲν ἔ-

χεις; ἐπιμένει ὁ τέως βιομήχανος.

Στερεότυπος ἡ ἄρνησις.

—Γιό, μπρέ! Ντέν ἔκου!

—Νιὲ ποῦλε; (καμιά κόττα;) ἀγωνιᾷ ὁ παλαιὸς γαστρομαργος μ' ἐπιμονή.

—Γιό, σκά, χίτς, τὸν κατατροπώνει ὁ ἀρβανίτης μὲ συρροὴν ἀρνήσεων.

Λέει τὴν ἀλήθεια. Δὲν ἔχει συμφέρον νὰ πῆ ψέμματα. Ξέρει πῶς οἱ Ἕλληνες κολοπληρώνουν. Τί νὰ τὰ κἀνῃς ὅμως ἐδῶ τὰ λεπτά, εἶναι τὸ πιὸ ἄχρηστο πράγμα. Καὶ ἔξηγεῖ τὴν ἀνέχειά του ὁ ταλαίπωρος ἀλβανός:

—«Ἰταλιάνο... ποῦλε..., λόπτε... φίουου». Ἀληθὴ πᾶνε... τὰ πῆρε ὁ Ἰταλὸς ὅλα!

Μὰ οἱ καϊμένοι, ἂν καὶ δὲν ἔχουν ποῦλε καὶ γκιᾶθ καὶ κιοῦμεστ πάντοτε, προσφέρουν ὅμως τὴ φιλοξενία τους μὲ χαρά. Ἀχρηστῶνες γιὰ ἕντο συνήθη μετὰ θερμοῦ καλύμματος (τὸ ἄχυρο εἶναι ἰδεώδες πάτωμα, ὅταν βρίζεται) δωμάτια πλάι στὴν ἰδιαίτερη κατοικία καὶ τὴν μυρουδιά τοῦ «κάλε» τους (τοῦ ἀλόγου τους—κάποιος γλωσσολογῶν ἐδῶ ἐπιμένει ὅτι ἡ λέξις εἶναι παραφθορὰ τοῦ ἀρχαίου «κέλης») στρωμένα μὲ ἕνα μίγμα λάσπης ὑποπτῆς ἀντὶ παχέος τάπητος—αὐτὰ ἀποτελοῦν κατὰ λυμα πρώτης τάξεως καὶ τέλος ἀνώγεια σανιδωμένα, μὲ τζάκι καὶ πόρτα—διαμονὴ ὑπερπολυτελείας, διὰ τὰς νέας ἀπαιτήσεις τῶν ἐξαδέλφων.

*

Μὲ τέτοια «μέσσα» ὀργανώθηκε τὸ γλέντι τῆς βραδυᾶς τῶν ἐξαδέλφων εἰς τὴν ξενοσταθμία. Τὸ δωμάτιο ἀνῆκε στὴν κατηγορίαν τῶν «λουξ» (δηλαδή μετὰ παράθυρο, πόρτα καὶ πάτωμα). Ποία ἀλήθεια διαφορὰ τῆς λουξ αὐτῆς κρεβατοκάμαρας ἀπὸ τὴν ἄλλην πού συζητοῦσαν προπολεμικῶς!

Βρέθηκε φῶς: Ὁ νοσοκόμος ἔστρωσε λίγο βαμβάκι, ὁ τηλεφωνητής ἔδωσε λίγο καλῶδιο, ὁ οἰτιστὴς λίγο λάδι. Ἔξοχα! Τὸ κουτί τῆς κονοσέρβας ἐγκαινιάζεται σὲ λυχνία. Ἀπὸ φῶς, ἐν τάξει! Δὲν χοιεύεται ἄλλο. Ἀρκεῖ νὰ βλέπηται νὰ ράνηται ἕνα κουμπὶ πού ἔπεσε, ἢ νὰ γράψῃς ἕνα δελτάριο ἢ... τὸ «θέατρο τῆς ζωῆς»! Καὶ εἶναι τόσο γλυκὸ καὶ χαϊδευτικὸ στὰ μάτια τὸ φῶς τοῦ λαδιοῦ. Δὲν εἶναι ἀπ' αὐτὸ ἐκθαμβος ὁ ἐξάδελφος, ἀλλὰ ἀπ' τὸ ὅτι ἀνεκάλυψε—σάν

ἄλλος Διογένης—ὅτι καὶ μὲ αὐτὸ τὸ «ἀπαραιτήτω» φῶς κάνει κανείς ἐξ ὀλοκλήρου τὴ δουλεία του.

—'Α', σταθῆτε, πρέπει νὰ βγαίνουν ὁμῶς οἱ κάρφρες. «Κανένα ῥόδο χωρὶς ἀγκάθι», λέει μιὰ παροιμία, κι' ὁ λύχνος ἔχει τὶς κάρφρες!... Μὰ οἱ λυχνίες ἔχουν καὶ τὰ τομπτίδια τους· καὶ κατασκευάζεται ἀμέσως ἓνα ἀπὸ τὸ στέλεχος μιᾶς ἰταλικῆς χειροβομβίδος....

Τὸ γλέντι τῶν ἐξαδέλφων συνεχίζεται. Ἄνοιχτηκε τὸ ταχυδρομικὸ δέμα, σὸ φῶς τοῦ λυχνιοῦ (βλέπετε ἅμα ἔχετε λυχνάσι μπορεῖτε νὰ ἀνοίγετε κι' ἀπὸ βραδύς τὸ πολυπόθητο δέμα ποῦ ἔφερε τὸ θριλιζὸ πρόσωπο, ὁ ταχυδρόμος τοῦ Συντάγματος).

Τσουράπια! Χοντρά, μάλλινα, χωριάτικα.

Ἔξι «κάλτσες»—ἡ λέξις θυμίζει προθήκη Λαμπροπούλου μὲ ἀραχνούφρανα εἶδη «νεωτερισμῶν». Ἀκόμη ἡ λέξις θυμίζει καὶ κάποια προπολεμικὴ διαφωνία τῶν ἐξαδέλφων. Τσουράπια λοιπόν... Τσουράπια! μὲ προφορὰ καὶ μισὴ ὀκτὼ μαλλὶ ἐπάνω! Ὁ εὐτυχὴς παραλήπτης τὰ σήκωσε σὸ φῶς. Λαίμαργα μάτια ὑψώθηκαν καὶ τὰ κύτταξαν ὅπως καμμιὰ παριζιὰνα δὲν κύτταξε ἓνα τελευταῖο μοντέλο!

Ὁ Θάνατος κάνει πνεῦμα:

—Τὸ πᾶν εἶναι, ξάδελφε, εἰς τὸ κεφάλαιον «ὑπόδουσι» νὰ αἰσθάνεσαι ἓνα θερμὸ σφίξιμο στοὺς ἀστραγάλους... Τίποτε ἄλλο!

«Στρώθηκε» ὕστερα τὸ τραπέζι: χαλῶς καὶ φροντούκια τῆ πλουσία συνοδεία κουραμάνας. Ἔσκηψε ὁ δεκανέας σὸ τζάκι καὶ ψήνει δυὸ φρυγανιές. Ὁ τέως βιομήχανος τὸν κύτταξε μὲ οἶκτο: «πολυτέλειες! Ἐλα δῶ νὰ γλεντήσωμε μὲ τὸν χαλῶ!»

Ἴσως θὰ ἐνομιζατε πὼς ἐχρηιάζετο ἡ

συντροφία τῶν ἀγωνιστῶν καὶ κατὰ ἄλλο πλὴν τοῦ χαλῶ. Ἀπαυῶσθε. Εὐχαρίστησαν γιὰ τὴν «πανδαισία».

«Δόξα τῷ Θεῷ! Καλὰ φάγαμε!» εἶπε ὁ ἓνας ἐξαδέλφος.

«Ὅλος ὁ κόσμος ἔτσι!» συμπλήρωσε ὁ ἄλλος.

Ἔτσι βρὲ παιδιὰ ἔρχεται καὶ τὸ κέφι! Τὸ πρόγραμμα ἔχει τώρα ψυχαγωγία. Καὶ στήθηκε ἓνα τραγοῦδι, ὕστερα ἄλλο, ἄλλο.

Ἄντε λεβέντες, πέστε τὸ λοιπόν!

Γιατί νὰ μὴ γλεντήσουν; Εἶχαν ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο. Καὶ μὲ τὸ παραπάνω μάλιστα. Ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι γεμάτη.... Ἐνα μόνον δὲν εἶχαν· τὰ πλάνα ὄνειρα μιᾶς ψεύτικης εὐτυχίας ποῦ ζητᾶ πολλὰ καὶ δὲν δίνει τίποτα. Τὰ εἶχε διώξει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους τὸ ἀπολυμαντικὸ καμίνι τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος...

*

Φίνα!

Τὶ ὄραϊα νὰ στρόνης διπλὸ τὸ ἀντίσηνο ἐπάνω σὲ σανίδι, σὲ σανίδι ἀκούτε καλά, ὄχι σὸ χῶμα, εἶπαμε! Νὰ βάζης τὸν γυλιὸ προσκέφαλο, τὴν κουβέρτα καὶ τὴν γλαϊνὴ ἀπὸ πάνω....

Τὶ ὄραϊος ὕπνος! Τὶ ὄραϊα τεντώνουν τὰ πόδια!.... Θυμᾶσαι ξάδελφε ποῦ κοιώμαστε σ' ἓνα ντουλάπι δεκατέντε μέρες; Ἀἴχ! δὲν χρειαζόμαστε τίποτ' ἄλλο. Ἐνα κλαδί μόνο στὴ φωτιά μὴ σβύση... Περάσαμε σήμερα σὰν ἀρέντες! Μᾶς ἔλειψε σήμερα τίποτα;

Ἐξω βέβαια εἶναι πόλεμος, ἀλλὰ μέσα μας τόση εἰρήνη....

Καληνύχτα σας!

ΟΥΤΙΣ

Επίκαιρα

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ

Ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἡ συνεπὴς ἐφαρμογὴ τοῦ ὕλισμου μᾶς ἐξαπέλυσε, ἀφήνει, φυσικῶ τῷ λόγῳ, τὰ ἴχνη του καὶ ἐπάνω εἰς τὸ Περιοδικὸν τοῦτο. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν σεαίδων ἐκάστου τεύχους θὰ παραπέμψωμεν εἰς ὅσα εἰς ἄλλο φύλλον ἀνεκεινώσαμεν. Θὰ ὑπομνήσωμεν, ἀκόμη, ὅτι δὲν μᾶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀναλάβωμεν εὐθύνην διὰ τὴν τακτικὴν ἔκδοσιν τῶν «Ἀκτίνων» οὔτε ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου ἐκδόσεως, οὔτε ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως τῆς ὕλης ἐκάστου τεύχους, ἀφοῦ ἐν πολλοῖς τὸ συντακτικὸν μᾶς προσωπικὸν μετέχει ἀμεσώτερον τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τοῦ ἔθνους. Ἄλλὰ ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἐκδήλωσις τῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὁποῖαν ὁ πόλεμος ἀσκεῖ. Ἡ ἀρθρογραφία τοῦ φύλλου εἶναι κατ' ἀνάγκην ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελιξέως τῶν πολεμικῶν γεγονότων, καὶ ἰσως ὁ ἀναγνώστης θὰ σημειώσῃ ἐν τούτῳ κάποιαν παρεκκλίσιν ἀπὸ τὸν ρυθμὸν, τὸν ὁποῖον εἶχε πᾶρι ἤδη ἡ ὕλη τοῦ φύλλου. Ὁμολογοῦμεν, ὁμῶς, ὅτι πᾶν ἄλλο ἢ λυπούμεθα διὰ τὴν παρεκκλίσιν αὐτήν. Ὅταν τὸ ἔθνος ἀγωνίζεται ἕναν ἀγῶνα ὑπὲρ πάντων, ὅταν ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιβουλῆς κατὰ πασῶν συλλήθδην τῶν πνευματικῶν ἀξιών, ἢ ἐν ὑπερβολικῇ ψυχραιμίᾳ παρακολούθησις θεωρητικῶν μόνον ζητημάτων, ὡς ἂν ὁ ἀγὼν δὲν ὑπῆρχε, θὰ ἦτο αὐτὸ τοῦτο ἀνίερος. Ὅταν ἐξεδηλώθῃ ἐπιβουλὴ κατὰ ἱερῶν καὶ ὁσίων καὶ πολιτισμοῦ καὶ ἐπιστήμης καὶ ἰδανικῶν, καὶ τὸ ἔθνος αὐσσωμὸν ἀγωνίζεται διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πολυτίμων τούτων θησαυρῶν, τὸ βῆμα τῶν «Ἀκτίνων» δὲν δύναται νὰ μείνῃ ἔξω τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ. Ὅσοι ὑποστηρίζουν ὠρισμένας ἀξίας πρέπει νὰ μάθουν καὶ νὰ ἀγωνίζονται διὰ τὰς ἀξίας αὐτάς. Καὶ μόνον ὅσοι τώρα μετέχουν—καθ' ὃν τρόπον ἐκάστος ἐκλήθη—τοῦ ἀγῶνος, θὰ ἠμποροῦν αὔριον νὰ ὁμιλοῦν περὶ τῶν ἀγαθῶν, τὴν διάσωσιν τῶν ὁποίων ἐπιδιώκει ὁ ἱερός μας ἀγὼν.

Ὁ ΜΙΛΕΙ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟΝ

Ὅσοι παρακολουθοῦν τὴν κατὰ Τρίτην καὶ Παρασκευῆν, πρωτοβουλία τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, μεταδιδόμενην σερίαν ραδιοφωνικῶν ὁμιλιῶν ὑπὸ τὸν γε-

νικὸν τίτλον «Ὁ ἀγὼν μας ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν φῶς», θὰ ἤκουσαν μὲ ἰδιαίτεραν προσοχὴν τὴν ὁμιλίαν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ λόγος ἐδόθη εἰς τὸ Μέτωπον. Ἦτο, πράγματι, κἀκεῖ τὸ συγκινητικὸν νὰ ἀκούῃ κανεὶς τοὺς ἰδίους τοὺς ἡρωϊκοὺς μαχητὰς μας, νὰ περιγράψουν, μὲ τὸν ἀφελῆ ἐκείνον καὶ πηγαῖον αὐθόρμητισμὸν τῶν, λεπτομερείας ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ στρατοῦ· πῶς ἐωρτάσθησαν τὰ Χριστοῦγεννα μέσα εἰς ἕνα ἀχυρῶνα, πῶς τὸ ἐξώφυλλον ἐνὸς περιοδικοῦ ἔδωσε τὴν εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, πῶς ἐσχηματίσθη τὸ καντηλάκι ἢ τὸ θυμιατὸ ἀπὸ κουτὶ κονσέρβας, καὶ πῶς, κατόπιν ὅλων αὐτῶν, οἱ ἀγωνισταὶ ὡμολόγησαν, ὅτι αὐτὰ τὰ Χριστοῦγεννα ἦσαν δι' αὐτοὺς τὰ πλεόν χαρμόδυνα, τὰ ἀλησμόνητα Χριστοῦγεννά των.

Ἄλλ' ἤκούσαμεν ἐπίσης μὲ συγκίνησιν τὸ παλληκάρι ἐκεῖνο, ποῦ μὲ ἄληθνη δύναμιν τῆς ἀνδρικής ψυχῆς του μᾶς ἐθεβαίωσεν ὅτι, «ἡ πίστις τοῦ στρατοῦ μας πρὸς τὴν νίκην τρέφεται καὶ δυναμώνει καὶ χαλυβδώνεται ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν μας Πίστιν. Ποτὲ ἄλλοτε ἢ πίστις μας πρὸς τὸν Χριστὸν δὲν ἦτο τόσο θερμὴ καὶ τόσο ζωντανὴ ὅσο σήμερα. Τὰ θαύματα ποῦ γίνονται ἐδῶ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ τὰ θαύματα τῆς πίστεως».

ΥΠΟΜΟΝΗ

Καὶ αὐτὰ μὲν τὸ Μέτωπον. Τώρα, ὑπάρχουν βέβαια καὶ μερικοὶ εἰς τὰ μετόπισθεν, οἱ ὁποῖοι, συνηθισμένοι εἰς τὴν ὀρθολογιστικὴν ἀντιμετώπισιν παντὸς ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς Πίστεως, δυσκολεύονται ἰσως ἀκόμη νὰ προσαρμολοῦν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ θαύματος. Δὲν ἀντικρύξεις ὁμῶς σήμερα τὴν ἔμμονον ἐκείνην ἀρνησιν, ποῦ ἔθεωρεῖτο ἄλλοτε προσὸν τῆς «διανόησης» στὸν τόπον μας. Ἐκεῖνο ποῦ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, εἶναι κάποια δυσκολία τοῦ δοκιμαζόμενου ἀκόμη μερικοῦ, πολὺ ὄλλοι πλεόν εὐτυχῶς, προκειμένου νὰ σπάσουν τὰ δεσμά τοῦ ἀρνητικοῦ σκεπτικισμοῦ, καὶ νὰ βαδίσουν ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν πίστιν. Μία βοήθεια πρὸς τοὺς ἀμφιβρόχοντας ἦσαν ἀσφαλῶς καὶ τὰ δημοσιεύματα γνωστοῦ ἀθηναίου λογίου, ὑπενθυμίζοντος ὅτι, οὔτε εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἠμπορεῖ νὰ ἀπαγορεύῃ κανεὶς νὰ ἐκδηλῶνται εἰς στιγμὰς κατὰ τὰς ὁποίας

κρίνει Ἐκεῖνος, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ παύσῃ ὁ Δημιουργὸς νὰ προστατεύῃ τοὺς ἀξιούς τῆς προστασίας Του, καὶ ὅτι πρέπει τέλος πάντων νὰ ἀρχίσωμεν νὰ συνηθίζωμεν εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ὑπερφυσικοῦ.

Τώρα, ὑπάρχουν ἴσως κάμερικοὶ ποὺ θὰ διερωτῶνται. Μὰ καλὰ, ἕως πότε θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμιζῶνται αὐτὰ τὰ πράγματα; Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ ἀνάγκη αὐτὴ δὲν παρίσταται, προκειμένου διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ Μετώπου. Ἀσφαλῶς δὲ οὔτε καὶ διὰ τὸ πλὸν κοινόν. Μόνον διὰ μερικoὺς διαστακτικούς ἀκόμη θὰ χρειάζεται νὰ λέγωνται κάποτε-κάποτε αὐτὰ. Ἀνισπὸν κάπως τὸ πρᾶγμα διὰ τοὺς βιαστικούς. Τί νὰ γίνῃ ὅμως; Ὑπομονή! Ὁ ὀρθολογισμὸς ἔχει χρεωκοπήσει. Ὅσοι τυχόν δὲν τὸ ἐπιληροφορήθησαν ἀκόμη, κάποτε καὶ αὐτοὶ θὰ πάρουν εἰδησι.

Δ ΥΟ ΕΞΟΡΜΗΣΕΙΣ

Μὲ μεγάλην καθυστέρησιν, ἀλλὰ πάντοτε ἐπικαιρῶς, βλέπομεν εἰς τὰς ἑλθετικὰς ἐφημερίδας λεπτομερεῖς περιγραφὰς ἐνὸς χριστιανικοῦ συνεδρίου ἱεραποστολῆς, τὸ ὅποιον ἔλαθε χώραν εἰς τὴν Γενεύην, τὰς ἡμέρας ἀκριβῶς κατὰ τὰς ὁποίας ἐξέδηλοῦτο καὶ ἡ ἐπίθεσις τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς χώρας μας. Ἡ γνωστὴ ἐφημερίς «Courtier de Genève» ἀφιέρωνεν ἐπὶ ἡμέρας δλόκληρον σχεδὸν τὴν πρώτην σελίδα εἰς περιγραφὰς τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ. Πρόκειται περὶ τῆς ἱεραποστολῆς, τὴν ὅποιαν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ὀργανώνει εἰς τὴν περιόχην τοῦ Θιβέτ. Τὸ ὄρινον τῆς χώρας ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν νὰ ἀνατεθῇ ἡ ἱεραποστολὴ αὕτη εἰς Ἑλβετούς, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐξοικειωθῆ με ἀνάλογον κλίμα.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθῆσιν καλεῖς, εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου, τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἱεραποστολικοῦ αὐτοῦ ἔργου, τὰς δυσχερεῖας ἐναντίον τῶν ὁποίων καλεῖται νὰ παλαίῃ, τὰ εἰδικὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζονται. Εἰς τὴν περιόχην αὐτὴν ὑπάρχει μὲν ἡ γνωστὴ παγκοίνως φανατικὴ μισαλλοδοξία, κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως αἱ παλαιαὶ παραδόσεις ἔχουν χάσει τὴν δυνάμιν των, καὶ, παρὰ τὴν μυθικὴν του ἀγλήν, τὸ Θιβέτ εἶναι χώρα ἡ ὅποια θνήσκει. Κατὰ πρῶτον τῆς ἠθικῆς, ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων, ψυχρότης καὶ ἀδιαφορία πρὸς πᾶν τὸ ἀνώτερον—ἔστω καὶ τὸ διὰ πρωτόγονον πολιτισμὸν ἀνώτερον—ἔχουν φέρι τὸν πληθυσμὸν εἰς κατὰστασιν μὲ καταφανῆ δειγμάτια προϊόντος ἐκφυλισμοῦ. Ὑπάρχει ὅμως ἡ περιόχῃ τοῦ Νεπάλ, ὅπου ἡ πνευματικὴ ὕγεια ἔχει διατηρηθῆ καὶ ἐπικρατεῖ αὐστηρότης ἠθῶν καὶ ὅμως ἔλλειψις τυφλοῦ μισαλλοδόξου φανατισμοῦ. Ἐκεῖ τὸ κήρυγμα τὸ χριστιανικὸν γίνεται εὐπρόσδεκτον, καὶ ἡ περιόχῃ τοῦ Νεπάλ γίνεται τὸ ὀρητήριον διὰ τὴν εὐαγγελιστι-

κὴν προσπάθειαν ἐκ τῆς ὁποίας ἐλπίζεται νὰ προέλθῃ σιγά-σιγά ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις τῆς περιοχῆς τῶν Ἰμαλαίων.

Τὰς ἡμέρας ὅπου ἡ Ἰταλία ἐξαπέλυε τὴν ἐπίθεσιν της... Τὶ συμπτώσεις, ἀλήθεια! Οἱ κορυφαῖοι τοῦ Ἰταλικοῦ φανατισμοῦ, ἀκέπτονται διὰ τὴν δολοφονικὴν ἐξόρμησιν των, ποὺ θὰ ἦτο, ἐν μέσῳ πολιτισμῶ, τῆς βαρβαρότητος ἡ ἐξόρμησις. Καί, εἰς ἄμωρον χώραν, χωρὶς φωνὰς καὶ ἀπειλὰς καὶ δολοφονικὰ ὄπλα, ἐργάται τῆς ἱεραποστολῆς ρυθμίζουν τὰ τῆς εὐεργετικῆς ἐξορμησεῶς των διὰ νὰ φέρουν τὸ φῶς τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς χώρας βαρβαρούς. Καὶ τῆς μὲν πρώτης ἐξορμησεῶς βλέπομεν τὸ κατάντημα. Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν, αὐτὴν, βεβαίως, δυσκολευόμεθα τώρα νὰ τὴν παρακολουθῆσωμεν. Τίς οἶδεν, ὅμως, πόσῃ παρηγορίαν θὰ πάρῃ κάποτε ἀπὸ αὐτὴν ἡ χιλιόβασιανισμένη διὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Εὐρώπῃ!

Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

Ἐφείλκυον ἤδη ἐπαρκῶς τὴν προσοχὴν τοῦ τύπου ἡ τελευταία ἐγκύκλιος τοῦ Ὑφυπουργοῦ Ἀσφαλείας, ἡ σχετικὴ πρὸς τὴν περίεσον τῶν Ἀπόκρεω. Καὶ πολὺ δικαίως. Τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ νέοι τοῦ Ἔθνους μάχονται τὸν περὶ πάντων ἀγῶνα, ἔτιμοι νὰ στερηθοῦν οὐκ ἀπλῶς καὶ τῶν στοιχειωδῶν πολλακτικῆς εὐχρησθησεῶν ποὺ παρέχει ἡ ζωὴ, ἀλλὰ νὰ θυσιάσουν ἀκόμη καὶ τὴν ζωὴν των, δὲν θὰ ἦτο βέβαια καθόλου ἀρμόζων τρόπος ἐκφράσεως τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης μας, ἐὰν οἱ εἰς τὰ μετόπισθεν ἠθέλαμεν νὰ «τὸ ριζῶμεν ἕξω» κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ ἠθέλαμεν ἰδιαίτερον νὰ τονώσωμεν, εἶναι τὸ προστιθέμενον εἰς τὴν ἐγκύκλιον, ὅτι ἡ «πὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἀποχὴ ἀπὸ χοροῦς καὶ διασκεδάσεις, δὲν θεωρεῖται ὡς διάθεσις λύπης, ἀλλ' ὡς ἐκδήλωσις ἠθικῆς ὕγειας». Προκειμένου νὰ συμφωνήσῃ κανεὶς μὲ τὴν ἀποψιν αὐτὴν, δὲν χρειάζεται νὰ ἀνατρέξῃ εἰς ἱστορικὴν ἔρευναν τοῦ προβλήματος τῆς χαρᾶς. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀρκεῖ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του μόνον τὴν πραγματικότητα. Ἐπέρασε πλῆον σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἡ περίεσον τῶν Ἀπόκρεω, καὶ ὅμως κανένας παρατηρητὴς δὲν θὰ εἶχε δεδομένα νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἐφέτος ἐπεράσαμεν πένθημα τὴν περίεσον αὐτὴν καὶ ὅτι μᾶς ἔλειψεν ἡ χαρὰ, ἐπειδὴ ἔλειψαν αἱ συμβατικαὶ ἐκείναι ἐκδηλώσεις τῆς κατ' ἐπίφασιν χαρᾶς. Καὶ νομίζομεν ὅτι τοῦτο ἔχει τὴν ἐξηγησὴν τὴν ὀρθήν. Ἡ ὁκείμῃς ὅτι τὸ Ἔθνος μας κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν μάχεται ἠρωϊκῶς καὶ χύνει τὸ αἷμα του ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν τῶν ἰδανικῶν του, καὶ ἀποδεικνύεται ἀντάξιον τῶν παραδόσεών του καὶ ἱκανὸν διὰ μίαν νέαν ἐν τῷ κόσμῳ τιμητικὴν ἀποστολήν, ἡ

σκέψης αυτή είναι εις θέσιν να έμπνεύση εις κάθε Έλληνα τόσην χαράν και τόσην ευεξίαν ψυχικήν, ὅσην δέν εἶχεν ἴσως δοκιμάσει ἀπό πολλοῦ. Είναι ἕνα κομμάτι ἀπό τήν ἀνεκλάλητον ἐκείνην χαράν, τήν ὁποίαν ὁ Ὑπέρτατος Ἱερούργος τοῦ καθήκοντος μετέδιδεν εις τοὺς ἰδικούς Του, μίαν ἡμέραν πρῶτον καὶ ἀναβῆθι τὸν Γολγοθᾶν, ὅπου ἡ θυσία καὶ ἡ νίκη Του ἐπρόκειτο νὰ γίνουσι πηγή χαρᾶς ἀναφαιρέτου διὰ τὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς πού αἱ θυσίαι δέν τοὺς τραμάζουσι ὅταν πρόκειται νὰ ἀγωνισθοῦν διὰ τήν νίκην τοῦ πνεύματος.

ΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ

Ἐξεταιρῶς τὴν συμβολήν τῆς Ἀγγλίας εις τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, Αἰγυπτιακῆ Ἐφημερίς, ἡ «Egyptian Gazette» εἰς ἔμπειρα καταγεγραμμένον ἄρθρον παρατηρεῖ, ὅτι δέν ἀποτελεῖ τὴν ὀλιγώτερον σπουδαίαν ἔκφασιν τῆς συμβολῆς αὐτῆς ἡ ἀνάπτυξις τῆν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἐν Ἀγγλίᾳ. Δικαστήρια μὲ ἀμεροληψίαν γενικῶς ἀνεγνωρισμένην ἔκαμαν ὥστε νὰ ἐμπεδωθῆ τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου εις ὅλην τὴν Ἀγγλίαν, μὲ γενικωτέραν ἀπήχησιν εις ὅλον τὸν κόσμον. Εἰδικώτερον δὲ ὡς πρὸς τὴν ποινικὴν δικαιοσύνην, ὁ ἀρθρογράφος παρατηρεῖ ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀνέπτυξε τὸ σύστημα ἐκεῖνο τῶν ἐνόρκων, τὸ ὁποῖον, μὲ τὴν λαμπρᾶν ἐξέλιξιν τῆν ὁποίαν ἔλαβεν, ἀπετέλεσεν ἕνα ἀπὸ τὰ πολυτιμότερα δῶρα, πού προσέφερε ὡς τώρα ἡ Ἀγγλία εις τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὰ δικαστήρια τῶν ἐνόρκων; Μὰ αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ δικαστήρια προκαλοῦν εις ἄλλας χώρας τόσην ἀγανάκτησιν καὶ τόσας διαμαρτυρίας! Ναί, ἀλλά, ἐδῶ ἀκριβῶς ἐμφανίζεται ἡ διαφορά. Καὶ ἐδῶ φαίνεται πόσον οἱ θεομοὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ πρόσωπα. Ὅπου οἱ ἔνορκοι λαμβάνονται ἀπὸ μίαν κοινωνίαν, ὅπου ἡ ἠθικὴ ἔχει μαρτυρηθῆ, καὶ ὁ ἡρωϊσμός (διότι χρειάζεται ἐνίοτε ἡρωϊσμός διὰ τὴν ἀπονομήν ὄντως ἀμεροληπτοῦ δικαιοσύνης) εἶναι χίμαρα, ἢ ὅπου οἱ ἔνορκοι ἔχουν ἐμπνευσθῆ ἀπὸ τῆς διαφόρου ἀνατρεπτικᾶς «ἰδέας», ἐκεῖ, βεβαίως, τὸ ὄρκωτόν σύστημα ἀποτελεῖ τὸν φενακισμὸν τῆς δικαιοσύνης. Ὅπου ὁμοῦ οἱ ἔνορκοι προσλαμβάνονται ἀπὸ μίαν κοινωνίαν εις τὴν ὁποίαν μακρὰ χριστιανικὴ παιδεία εἶχει ἐμπεδώσει τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης, αἶσθημα πού ἀποτελεῖ φυσικὴν συνέπειαν ἐνὸς ἀλοκληρωμένου χριστιανικοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, ἐκεῖ τὸ ὄρκωτόν σύστημα προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν.

Καὶ εις τὴν Ἀγγλίαν ἄλλως τε, ὅπου (ἐντελῶς μεμονωμένως) παρατηρήθη ἡ τάσις νὰ παραμερισθῆ ἡ Βίβλος ὡς ἀπρηξαιώμενη, τὰ ἀποτελέσματα δέν ἦσαν καὶ τόσον ἐνθουσιαστικά, οὔτε προκειμένου περὶ τοῦ ὄρκωτοῦ συστήματος!

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Διδάσκουν οἱ ἀγωνισταὶ μας.

Κύριε Διευθυντά,

Ἐπανελημμένως αἱ «Ἀκτίνες» ἔχουν ἀπαχοληθῆ μὲ τὸ σοβαρώτατον πρόβλημα τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς ἠθικῆς ζωῆς τῶν νέων, τὸ ὁποῖον ὅλοι γνωρίζομεν πόσον σημαντικὸν ῥόλον παίζει εις τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προορισμοῦ των. Τώρα ἔρχεται ὁ πόλεμος διὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ μὲ τὴν σειρὰν του καὶ αὐτὸς πόσον αἱ ἀπόψεις σας ἦσαν ἀληθιναί. Ἐργασθε λοιπὸν προχθές γνωστὸς δημοσιογράφος, ἐπισκεφθεὶς τὸ Μέτωπον, εἰς μίαν μεγάλην Ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα: «Γιὰ δύο πράγματα δέν μιλοῦν οἱ στρατιῶται μας στὸ Μέτωπο: γιὰ γυναῖκες καὶ γιὰ θάνατον. Καὶ οἱ δύο λέξεις ἔχουν φύγει ἀπὸ τὸ λεξιλόγιόν τους, διότι ζοῦν σὲ μιά ἄλλῃ ἀπόσφουρα». Ὁ πόλεμος κατὰ μεγάλου καὶ ὀλέθρου βέβαια, διδάσκει πολλὰς ἀρετὰς στὸν ἄνθρωπον πού δέν ἔχασε τὴν ἀνθρωπιά του. Κι' αὐτὲς τὶς ἀρετὰς τὶς εἶδαμε στοὺς γενναίους μας στρατιῶτας καὶ τὶς χαρήκαμε σὰν καρπούς πού ὑπόσχομαι πολλά γιὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας. Ἐρχεται λοιπὸν ὁ ἀγωνιστὴς, πού εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ τὸν ἑαυτό του στὴν ἰδέαν, καὶ μᾶς λέγει: «ἔχομε νὰ ἐπιτελώμε ἕνα ἔργο μεγάλο, ὅπως εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ γένους ἀπὸ τῆς βάρβαρῃ τυραννίᾳ. Ἐτοιμαστήκαμε ψυχικὰ γι' αὐτὸ τὸ ἔργο ὅσο μπορούσαμε, μὰ ποτὲ ἡ ἐτοιμοσύνη μας δέν θὰ ἦταν ἄρτια, ἂν δέν γινόστανε μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἠθικῆς καθαρότητος καὶ τῆς ἀγνότητος. Ἐταί νοιώθουμε τὸν ἑαυτό μας ἰσχυρό, ἐλεύθερον, μαχητὴ, ἱκανὸ γιὰ νὰ ζήσῃ τὴ μεγάλην ἀξία τῆς ἐλευθερίας. Ἄν θέλῃς νὰ κἀνῃς ἕνα τόσο μεγάλο ἔργο καὶ ἡ ἐπιτυχία, ἐξακολουθεῖ νὰ μᾶς λέγῃ ὁ ἀγωνιστὴς μας, δέν μπορείς νὰ τσαλαβουτᾷς στὴ λάσπη τῆς ἀμαρτίας κι' ὕστερα πάλι νὰ παρουσιάξῃσαι, γιὰ νὰ ἀγωνιστῇς καὶ νὰ ὑπερασπίσῃς τὰ μεγάλα ἰδανικά. Ἐταί ἀγνός καθὼς εἶσαι κι' ἐλεύθερος» νοιώθει μιά δύναμι μέσα στὰ στήθη, πού ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή σὲ κάνει νικητὴ». Αὐτὰ μᾶς λέει μὲ τὴ στάσι του ὁ ἀγωνιστὴς.

Καὶ τώρα θυμοῦμαι πόση ἀνίδρυσι ἐγέννησαν αἱ ἀποψέεις τοῦ περιοδικοῦ σας, κ. Διευθυντά, μεταξὺ μερικῶν διθῆν ἐιδικῶν «σεξολόγων» καὶ ἄλλων ἐλευθέρων διανοουμένων, πού ἐχάλασαν τὸν κόσμον, διότι μὲ τὴν ἀγνότητα χάνεται διθῆν ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ ζωντανία τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Δέν θὰ συμφωνοῦσιν κι' αὐτοὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποκαλυφθοῦμε τώρα μπροστά σ' αὐτοὺς τοὺς ἥρωας; Τί τὰ θέλετε; Εἶναι καιρὸς ν' ἀφήσομε τὴν ἀληθινὴν ζωὴν νὰ μᾶς μιλήσῃ καὶ νὰ μὴ τὴν νοθεύωμε μὲ τὶς ἀμφίβολες σοφίαις μιᾶς πλαστογραφημένης ἐπιστήμης.

Ἰδίκως σας

Ἰατρός Α.

Θεσσαλονίκη, Φεβρουάριος 1941

ΕΙΝΕ Ο ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΕΙΡΟΣ ;

Είς προηγούμενα φύλλα εξητάσθη τὸ ζήτημα κατὰ πόσον δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι ἀπειρος ἡ ὕλη, ἡ ἢ ἡ ἐνέργεια, ὡς ἰσχυρίσθησαν (καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς ἦτο τὸ θεμέλιον τῆς θεωρίας τῶν) οἱ ὕλισται. Ἀπομένει νὰ ἐξετάσωμεν, κατὰ πόσον εἶναι ἀπειρος ὁ χρόνος.

Ἡ ἀστρονόμοι καὶ οἱ γεωλόγοι ὁμιλοῦν περὶ ἀτελευτήτων σειρῶν ἐτῶν καὶ αἰώνων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων συγχύζεται ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, ὅταν ἀποπειραθῆ νὰ τοὺς καταμετρήσῃ. Διὰ τὴν σχηματιστὴν ὁ ἀναγνώστης ἰδεῖν τινὰ περὶ τούτων, σημειοῦμεν, ὅτι μέχρι τοῦ 1935, ἐπὶ τῆ βάσει γεωλογικῶν ἐνδείξεων ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἐνδείξεις ἀστρονομικὰς, καθωρίζεται ἡ ἡλικία τῆς γῆς μας μεταξύ 2—3 δισεκατομμυρίων ἐτῶν, ἡ δὲ ἡλικία τοῦ ἡλίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεπάσθη καθ' ὠρισμένον χρόνον ἡ γῆ, ἡ ἀπολεογίετο ὡς χιλιᾶκις τοῦλάχιστον μεγαλύτερα τῆς ἡλικίας τῆς γῆς, πάντως δὲ ἦτο γενικῶς δεκτόν, ὅτι ὁ ἥλιος ὡς φωτεινὸν σώμα ἐξῆρξεν ὑπὲρ τὰ 5 δισεκατομμύρια ἔτη.

Οἱ ἀπὸ τοῦ 1935 δοθέντες ὑπὸ διασῆμων ἀστρονόμοι ἀριθμοὶ ἔχουσιν ἡ ἀκόλουθος: Ὡς πρὸς τὴν γῆν ὁ καθηγητὴς Α. C. Lane, συνδυάζων τὰ πορίσματα τῶν μέχρι τοῦ 1935 ἐρευνῶν καθωρίζον ὡς ἀκριβῆ ὄρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ περιληφθῆ ἡ ἡλικία τῆς γῆς, τοὺς ἀριθμοὺς 1,7 ἕως 2 δισεκατομμύρια ἔτη, εὑρίσκει δὲ, ὅτι οἱ λόγοι, καθ' οὓς ἂ ὕπεστηρίζετο, ὅτι ἡ ἡλικία τῆς γῆς εἶνε μεγαλύτερα τῶν δύο δισεκατομμυρίων ἐτῶν, δὲν εἶνε ἀρκούντως ἰσχυροὶ (1). Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἡλικίαν τῶν ἀστέρων καὶ τοῦ σύμπαντος ἐν γένει, ὁ μὲν διάσημος ἀστρονόμος J. Jeans δὲν ἐδυσκόλευθη νὰ ἀναδιδῶσθαι ταύτην καὶ μέχρις ἐκατὸν τρισεκατομμυρίων ἐτῶν! (2) Ἐχων σύμφωνον καὶ τὸν W. M. Smarth (3) καὶ ὑποστηρίζων μετ' αὐτοῦ τὴν ἀποκληθεῖσαν «μακρὰν κλίμακα» χρόνου. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ εἰσηγηθέντες «βραχεῖαν κλίμακα» χρόνου, μετ' ἐπι κεφαλῆς τὸν ὡσαύτως διάσημον ἀστρονόμον Α. S. Eddington. Οἱ ἀκολουθοῦντες τῆς βραχείαν κλίμακα τοῦ χρόνου ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ ἡλικία τοῦ σύμπαντος δὲν δύναται νὰ

εἶνε μεγαλύτερα τῶν 10 δισεκατομμυρίων ἐτῶν καὶ συνεπῶς αἱ ἡλικίαι γῆς καὶ ἡλίου εἶνε κατ' ἀνάγκην βραχυτέρας τοῦ ἀριθμοῦ τούτου. Μέσῃ ὁδῶν μετὰ σαφοῦς προσκλίσεως πρὸς τὰς ἐπόψεις τοῦ Eddington ἠκολούθησεν ὁ καθηγητὴς Α. E. Milne (4).

Οἱ λιγγιώδεις αὐτοὶ ἀριθμοὶ παρουσιάζουν τὸν χρόνον ἐκτεινόμενον ἐπ' ἀρίστον καὶ ἐμφανίζον νέαν πλευρὰν τοῦ ἀχανοῦς, τὸ ὁποῖον ἀπλοῦται ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου. Πάντως ὁμως δὲν σημειοῦται τὸ πραγματικῶς ἀπειρον. Ὁ ἀριθμὸς, ὡς ἤδη εἶπομεν, καὶ ἡ προϋποθέτουσα αὐτὸν καταμέτρησις συνυπονοοῦν πάντοτε καὶ περιορισμόν. Καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσα καὶ διὰ τὸν χρόνον ἰσχύουν κατὰ τὸ πλεῖστον, ὅσα ἐλέχθησαν περὶ τοῦ διαστήματος. Ἐν ἄλλαις λέξεσι καὶ ὁ χρόνος δὲν ὑπάρχει καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀφηρημένην ἔννοιαν, συνταχθεῖσαν ἐκ τῶν σημειοῦμένων μεταβολῶν εἰς τὸν ὄρατὸν καὶ φθαρτὸν κόσμον.

Πράγματι ἡ παρὰ τὴν δυσκολίαν, τὴν ὁποῖαν ἀντιμετωπιζόμεν, προκειμένου νὰ καθορίσωμεν τί εἶνε ὁ χρόνος (5), εἶνε γεγονός, ὅτι ὡς βάσις τῆς περὶ χρόνον ἀντιλήψεως μας καὶ τῆς καταμετρήσεως αὐτοῦ τίθεται ἡ τοπικὴ κίνησις. Ἡ κίνησις, ὡς συνεχῆς ἀλλαγὴ θέσεως, εἶνε ἀφ' ἑνὸς μὲν κᾶτι τὸ συνεχές, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ κᾶτι τὸ διαδοχικόν. Ἐχει δ' ἐπὶ πλεόν τὸ πλεονέκτημα, ὅτι εἶνε φαινόμενον ὄρατόν, τοῦθ' ὅπερ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος μόνον τὴν διαδοχικὴν συνέχειαν παρουσιάζει. Ἐν τῇ κινήσει τὸ διανυθὲν διάστημα, τὸ ὁποῖον καὶ ἀποτελεῖ τὸ παρελθόν τῆς, ἵνα ὁμιλήσωμεν οὕτω, δύναται κατὰ τινὰ τρόπον νὰ ληφθῆ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὸ κινούμενον ἀντικείμενον δύναται ν' ἀφῆρη ὀπίσθεν τοῦ ἴχνος τῆς διαβάσεώς του, ὅπως καὶ τὸ πλεόν ἀφῆρη ὀπίσθεν αὐτοῦ αὐλακα διακρινόμενον ἐπὶ τινας στιγμᾶς, ἡ ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἢ οἰονδήποτε ζῶον καταλείπει ἐπὶ τῆς χιόνος τὰ ἴχνη τῆς πορείας του. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν καταλείπωνται τοιαῦτα ἴχνη, ὁ ὀφθαλμὸς δύναται πάλιν εὐ-

(1) Δ. Κωτσάκη, Ἡ ἡλικία τοῦ σύμπαντος ἐν σχέσει πρὸς τὴν διαστολὴν αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις 1939 σελ. 4, 5.

(2) J. H. Jeans, Astronomy and Cosmogony ἐκδ. 2, Cambridge 1929 σελ. 409.

(3) W. M. Smarth, Stellar Dynamics, Cambridge 1938 σελ. 24.

(4) Βλέπε Πρακτικὰ τῆς συζητήσεως περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ σύμπαντος μεταξύ τῶν Jeans—Eddington—Milne ἐν τῇ Βασιλικῇ Ἀστρονομικῇ Ἐταιρείᾳ τοῦ Λονδίνου κατὰ τὸ 1935 ἐν Περιοδικῷ «Observatory» (1935) σελ. 108—114.

(5) Ὁ Λύγουστίνος ἔλεγε: «Τί εἶνε λοιπὸν ὁ χρόνος; Ἐὰν δὲν μετ' ἐρωτήσῃ τις, γνωρίζω. Ἀλλ' ἐὰν ἐπεθύμουν νὰ ἐξηγήσω εἰς τινὰ, ὅστις θὰ με ἠρώτα, τί εἶνε ὁ χρόνος, δὲν γνωρίζω» (Confes. II 14).

κόλως νά μετρήσῃ τὴν ἀπόστασιν, εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκεται ἦδη τὸ κινούμενον σῶμα ἀπὸ σημείου τινός, ὅπερ ὑπερεπήδησε καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεμακρύνθη. Οὕτω εἰς τὴν συνεχῆ ταύτην κίνησιν, τὴν παρουσιάζουσαν διαδοχῶν, ἐμφανίζεται τι τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, μεταπίπτοντες δ' οὕτω αὐτομάτως εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου.

Ἄλλ' ὁ χρόνος, μολοντί βασιάζεται ἐπὶ τῆς φυσικῆς κινήσεως, δὲν ταυτίζεται πρὸς αὐτήν. Εἶνε ἔννοια ἀφηρημένη, ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀφηρημένην ἔννοιαν τοῦ διαστήματος. Ὅπως τὴν τελευταίαν ταύτην, οὕτω καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου σχηματίζομεν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἐκ φαινομένου τινός τῶν ὁρατῶν σωμάτων, τὸ ὅποιον φαινόμενον, ὑπάρχον μόνον εἰς αὐτὰ τὰ σώματα ὡς ἰδιότης τις αὐτῶν καὶ μὴ ὑφιστάμενον καθ' ἑαυτὸ ὡς ὄντοτης ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοτελῆς, νοεῖται ὑπὸ τῆς διανοίας ἡμῶν ὡς τι καὶ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον⁽⁶⁾.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἀποδίδομεν εἰς τὸν χρόνον ἰδιότητα αἱ ὅποιαι μόνον εἰς αὐτοτελεῖς ὄντοτας θά ἤδύνατο ν' ἀποδοθῶν. Τοῦτο διως γίνεται καταχρηστικῶς καὶ μᾶλλον ἐκφράζομεν ἐπὶ τὸ αἰσθητότερον καὶ ἐποπτικῶς ἄλλας ἐν τῷ φθαρτῷ κόσμῳ πραγματικότητας. Οὕτως ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ χρόνου ὡς δεσπόζοντος ἐπὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν, ὡς πανδαμάτορός τινος κυριάρχου ἐκτείνοντος τὸ ἀδυσώπητον κράτος ἐπὶ τοῦ βίου μας καὶ ἐπὶ τῆς φθαρτῆς ἐν γένει φύσεως ὡς παρασύροντος εἰς τὸ συνεχές καὶ διαρκῆς πρὸς τὰ πρόσω κυλιόμενον ρεῦμα αὐτοῦ τὰ πάντα. Ἄλλὰ ταῦτα ἀποτελοῦσιν εἰκονικὰς παραστάσεις καὶ ἐπὶ τὸ αἰσθητότερον ἐκφράσεις τοῦ νόμου τῆς φθορᾶς, τοῦ κρατοῦτος ἐν τῷ ὕλικῷ κόσμῳ καὶ καθιστάνοντος τὸ πᾶν ρευστὸν καὶ μεταβλητὸν καὶ συνεχῶς ἀλλάσσον. Οὐχὶ ὁ χρόνος δαμάζει τὰ πάντα καὶ φθείρει τὴν νεότητα καὶ καταβάλλει τὴν ρώμην καὶ τὴν ἀκμὴν, ἀλλ' αὕτη ἡ φύσις τῶν ὕλικῶν ὑπάρξεων, αἱ ὅποιαι ἔχουν τοιαύτην σύστασιν, ὡστε δὲν παραμένουν ἀμετάβλητοι, ἀλλ' ἀκμάζουσιν καὶ παρακμάζουσιν καὶ ἀλλάσσουσιν συνεχῶς καὶ σταθερῶς, μὴ δυναμένης νά ἐπισπευσθῇ ἢ νά ἐπιβραδυνθῇ φυσικῶς εἰς τὸ διηκεές τῆς ἀλλαγῆς καὶ μεταβολῆς αὐτῶν. Καὶ ἐάν ὁμιλοῦμεν περὶ ρεύματος τοῦ χρόνου, ὁμιλοῦμεν οὕτως οὐχὶ διότι πράγματι ὁ χρόνος εἶνε κάτι τι τὸ αὐθυπόστατον, δυνάμενον νά παραβληθῇ πρὸς ρέοντα ποταμὸν, ἀλλὰ διότι ἀναζητοῦμεν κάποιαν εἰκόνα, ἢ ὅποια νά καθιστᾷ αἰσθητοτέρα τὴν πρὸς τὰ πρόσω διαδοχῶν τῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας ὁ διαρκῶς ἀλλάσσων καὶ φθειρόμενος κόσμος παρουσιάζει⁽⁷⁾.

Ὅτι δὲ ὁ χρόνος δὲν ἀποτελεῖ κάτι τὸ αὐθυπόστατον, ἀλλ' ἀφηρημένην σύλληψιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οὔτε τὴν κίνησιν δυνάμεθα νά καθορίσωμεν ἀπολύτως, ἀλλὰ μόνον σχετικῶς, οὔτε ὁ χρόνος ἐνὶ τῷ κινούμενῳ πράγματι. Τῷ ὄντι πᾶσα κίνησις ἐν τῷ σύμπαντι εἶνε οὐσιωδῶς σχετικὴ καὶ στεροῦμεθα σταθεροῦ τιος καὶ ἀκινήτου ἐν τῷ σύμπαντι συστήματος, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὅποιον νά καθορίσωμεν ἀκριβῆ μονάδα καταμετρήσεως οἰασθήποτε ἐν τῷ σύμπαντι κινήσεως. Οὕτω, διὰ νά μετρήσωμεν ἐπακριβῶς τὴν κίνησιν οἰουδήποτε τρέχοντος ἢ κινουμένου ἐν σχέσει πρὸς ἡμᾶς, πρέπει ἡμεῖς νά μὴ εὐρισκώμεθα ἐν κινήσει. Ἐάν καὶ ἡμεῖς κινώμεθα, καθ' ἃν χρόνον κινεῖται καὶ τὸ ὄφ' ἡμῶν παρακολουθούμενον κινήτῳ, δὲν θά εὐρώμεν τὴν πραγματικὴν κίνησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ κίνησιν σχετικὴν πρὸς ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι ὡσαύτως εὐρισκώμεθα ἐν κινήσει. Τοιοῦτόν τι κρατεῖ εἰς τὸ σύμπαν. Διότι τὰ πάντα εἰς αὐτὸ κινούνται. Οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει ἀπολύτως ἀκίνητον, τὸ ὅποιον νά θέσωμεν ὡς βᾶσιν καὶ νά καθορίσωμεν μονάδα ἀπόλυτον πρὸς ἀκριβεστάτην καταμέτρησιν τῶν διαφορῶν ἐν τῷ σύμπαντι κινήσεως. Καθ' ἃν χρόνον, ἐπὶ παραδείγματι, καταμετροῦμεν τὴν κίνησιν πλανήτου τινός ἢ οἰουδήποτε ἄλλου κινήτου ἐν τῷ διαστήματι—κινουῖται δ' ἐν αὐτῷ τὰ πάντα—τοῖαμα ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ ὅποια συνεχῶς καὶ ἀπαύστως κινεῖται. Ὅπουδήποτε δὲ καὶ ἂν ἠθέλομεν μεταφερθῆ, πανταχοῦ παρατηροῦντες καὶ παρατηρούμενα θά εὐρίσκοντο ταυτοχρόνως εἰς κίνησιν⁽⁸⁾.

Ἐξ ἄλλου δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ σύμπαν ἀπὸ τὸ ὅτι ὁμοίομορφος κίνησις, μὲ σταθερὰν καὶ ἀμετάβλητον ταχύτητα μὴ ἐμφανίζουσα ἐπιβραδύνσιν ἢ ἐπιτάχυνσιν τινα, ἔστω καὶ ἐλαχίστην. Εἶνε δὲ πρόδηλον, ὅτι ἢ πρόοδος τοῦ χρόνου νοεῖται ὡς οὐσιωδῶς ὁμοίομορφος, διὰ τοῦτο δὲ ὡς πρότυπον κινήσεως πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου ἐκλήρωμεν τὴν κίνησιν τὴν τελείως ὁμοίομορφον⁽⁹⁾. Ἄλλ' ἀπολύτως ὁμοίομορφος κίνησις ἐν τῷ σύμπαντι δὲν ὑπάρχει. Οὕτως κατὰ τὸν ἀδβᾶν T. Moreux⁽¹⁰⁾ οἱ ἀστρονόμοι τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Greenwich μετὰ ἀκριβεστάτας παρατηρήσεις διεπίστωσαν, ὅτι ἐν τῇ περιστροφῇ τοῦ πλανήτου μας παράγεται ἐπιτάχυνσις καὶ ἐπιβραδύνσις ὄλιγς ἀνεξήγητος. Καὶ δὲν πρόκειται περὶ ἐπιβραδύνσεως ἢ ἐπιτάχυνσεως ἀντιστοιχοῦσης πρὸς γυλιστᾶ τῷ δευτερολέπτου ἡμερῶν. Κατὰ τινὰς ἐποχὰς, αἱ ὅποια φαίνονται περιοδικαὶ καὶ ἐναερ-

(8) J. Mc Williams ἐνθ' ἀν. σ. 122-125.

(9) Αὐτόθι σελ. 110-111.

(10) Les Enigmes de la Science τόμ. II σελ. 224-225.

(6) J. Mc Williams ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 110 καὶ 113.

(7) J. Mc Williams ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 115-116.

χόμενοι κατὰ παρεμπύπτοντα διαστήματα 30-50 ἐτῶν, ὕφίστανται διαφορὰ μεταξύ τῶν παρατηρηθεισῶν καὶ τῶν ὑπολογισθεισῶν ὥρων δυνάμενα νὰ φθάσωσι 4-5 δευτερόλεπτα. Ἡ ἀπόλυτος λοιπὸν ὁμοιομορφία ἐν τῇ ἀνὰ τὸ σύμπαν κινήσει παρουσιάζεται προδηληματικῇ.

Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ χρόνος βασιίζεται μὲν ἐπὶ τῆς φυσικῆς κινήσεως, δὲν εἶνε ὁμοῦς οὔτε τὴν κινούμενον, ἀλλ' οὔτε καὶ ταυτίζεται ἐξ ὀλοκληρου πρὸς τὴν κίνησιν. Ἀντιλαμβάνεται τις δὲ τοῦτο, ὅταν ἐνθυμηθῇ, ὅτι οἰονδήποτε κινούμενον σώμα, νοητῶς τοῦλάχιστον, ποικίλλει τὴν ταχύτητά του, σταματᾷ, ἀναστρέφει τὴν πορείαν του. Ταῦτα ὁμοῦς ἀντιμάχονται πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος παρέρχεται ἀνεπιταρπτεῖ, χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ ἀναχαιτίσωμεν τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν του, οὔτε νὰ ἀναστρέψωμεν αὐτήν, ὥστε νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸν γέροντα εἰς τὸ σημεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεκίνησεν, ὅταν νήπιος ἔτι εἰσηλθεν εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Δυνάμεθα ὁμοῦς ἐξ ἄλλου εἰς διανοθεῖσαν ἀπόστασιν νὰ ἀποστρέψωμεν τὴν πορείαν μας καὶ ἐπιστρέφοντες πάλιν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ σημεῖον, ἐξ οὗ εἴχομεν ἐκκινήσει καὶ νὰ ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῆς πορείας ἡμῶν ὅ,τι εἴχομεν προσθέσει εἰς αὐτήν⁽¹¹⁾. Ὅρθως διὰ τοῦτο καθάρισαν τὸν χρόνον ὡς προῖον τῆς διανοίας καὶ ὡς κίνησιν ἀφηρημένην, ἢ ὁποία δὲν ὑπάρχει καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἔχει τὸ θεμέλιον αὐτῆς εἰς τὰς ἐν τῷ σύμπαντι σημειουμένας κινήσεις καὶ εἰς τὰς συνεχεῖς ἐν τῷ αἰσθητῷ καὶ ὀλικῷ κόσμῳ φθορὰς καὶ μεταβολάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ διάνοια συνάγει διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ὡς ἔννοιαν γενικὴν τὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου. Ἡ ἔννοια δὲ αὐτῇ λαμβάνεται ὡς μέτρον τῆς διαρκείας τῶν φθαρτῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σημειουμένων μεταβολῶν⁽¹²⁾.

Ἐντεῦθεν ὀρθότερον ὁ Eddington, ὀρμώμενος ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῷ χρόνῳ δὲν ὑπάρχει ἡ δυνατότης τῆς ἀναστροφῆς ὡς ἐν τῇ κινήσει, ἀναζητεῖ εἰς τὸ φυσικὸν σύμπαν ἀλλήν βάσιν πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου καὶ ἕτερον δείκτην, τοῦ ὁποίου ὁ εἰς βραχίων νὰ φέρῃ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐν τῷ μέλλοντι», καὶ ὁ ἕτερος τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐν

τῷ παρελθόντι»⁽¹³⁾. Καὶ ἀνευρίσκει τοῦτον ἐν τῇ λεγομένῃ ἔντροπιᾳ καὶ τῇ ὑποθαμβίσει τῆς ἐν τῷ σύμπαντι ἑνεργείας. Περὶ ταύτης θὰ ὁμιλήσωμεν λεπτομερέστερον ἐν τῷ οἰκείῳ τόμῳ. Ἀρκούμεθα δ' ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἐν τῷ σύμπαντι διαρκῶς σημειοῦται διαπάνη καὶ ἀπώλεια ἑνεργείας καὶ χρησίμου δυνάμεως, εἰς τρόπον ὥστε ὁ ζυγὸς τοῦ κολοσσίου ἀποταμιεύματος τῆς χρησίμου ἑνεργείας πίπτει ἀδιακόπως. Μίαν δὲ ἡμέραν, παρατηρεῖ ὁ Eddington, θὰ ἐξοδευθῶσι πάντα. Διότι ἡ χρησίμος ἑνεργεῖα μεταβάλλεται διαρκῶς εἰς θερμότητα, διαχυομένην ἀνὰ τὸ σύμπαν, ὅταν δὲ ἐπιστῇ ἡ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν πᾶσα ἑνεργεῖα θὰ ἔχη μεταβληθῇ εἰς θερμότητα, κατανεμημένην ἰσοβάθμως ἐν τῷ σύμπαντι, θὰ ἐπέλθῃ θερμοδυναμικὴ ἰσορροπία, ἢ ὁποία θὰ βυθίσῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν ἡρέμιαν καὶ εἰς κατάστασιν τινα θανάτου. Τότε πλέον τὸ βέλος τοῦ χρόνου θὰ παύσῃ νὰ δεικνῆ τὸ μέλλον.

Ἐάν ἤδη παρακολουθήσωμεν πρὸς τὰ ὅπισθον τὸν χρόνον, ἐξολοκωθεῖ ὁ Eddington, θὰ συναντῶμεν ἐν τῷ κόσμῳ, καθ' ὅσον θὰ προχωρῶμεν πρὸς τὸ παρελθόν, πάντοτε καὶ περισσοτέραν ὀργανώσιν, περιλαμβανούσαν καὶ μεγαλύτερον ἀπόθεμα χρησίμου ἑνεργείας. Προχωροῦντες δ' οὕτω θὰ φθάσωμεν εἰς ἕνα σημεῖον χρόνου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ὕλη καὶ ἡ ἑνεργεῖα τοῦ κόσμου κατεῖχον τὸν δυνατόν ἀνώτερον βαθμὸν ποιότητος, τὸ μέγιστον ποσὸν καὶ ἀπόθεμα χρησίμου ἑνεργείας, δαπανωμένης ὀλον ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον, καὶ μέχρι τοῦ θερμοῦ θανάτου τοῦ σύμπαντος. Πᾶσα περαιτέρω πρὸς τὰ ὀπίσω πορεία εἶνε ἀδύνατος.

Φθάνομεν οὕτω εἰς ἄλλο ἄκρον τοῦ χρόνου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν ἀρχὴν αὐτοῦ⁽¹⁴⁾. Οὕτως ἔχομεν δύο ἄκρα τοῦ χρόνου· τὴν ἀρχὴν του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν τῷ σύμπαντι ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος βαθμὸς ἀποθέματος ἑνεργείας καὶ χρησίμου δυνάμεως, καὶ τὸ τέλος του, καθ' ὃ τὸ τεράστιον τοῦτο ἀπόθεμα τῆς ἑνεργείας θὰ ἔχη ἐξαντληθῇ πλήρως καὶ δὲν θὰ ὑπολείπεται οὐδ' ὁ ἐλάχιστος κόκκος αὐτοῦ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Eddington ἔλαθεν ὡς νέαν βάσιν πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου τὴν σταθερωτέραν ἐκδηλώσιν τοῦ νόμου τῆς φθορᾶς, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἐν τῇ φύσει καὶ σημειοῖ ἀνεπανορθῶτως καὶ ὀριστικῶς τὰς ἐπ' αὐτῆς συνεπειὰς αὐτοῦ. Διὰ τῆς διαρκούς καταναλώσεως τῶν ἀποθεμάτων τῆς ἑνεργείας, τὰ ὁποία ὑπάρχουν εἰς τὸ σύμπαν, ἀλλάσσει τοῦτο διαρκῶς καὶ δὲν εἰμπορεῖ νὰ

(11) J. Mc Williams ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 110 καὶ 115.

(12) Αὐτόθι. σελ. 116. Ἐντεῦθεν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος νοεῖται ὡς κατέχων τὴν ἀπειρον τελειότητα καὶ ὡς ἀνώτερος πάσης μεταβολῆς καὶ ὡς ξένος πρὸς πᾶσαν διαδοχὴν καὶ πρόοδον καὶ ἀλλαγὴν καταστάσεων, οἷσι σημειοῦνται ἐν τῇ πεπερασμένῃ φύσει καὶ παρὰ τοῖς ἐκ δημιουργίας προελθούσι πεπερασμένοις πνεύμασιν, ὅπως ἀτόπως θὰ ἐλέγετο, ὅτι ὑπάρχει ἐν χρόνῳ.

(13) A. Eddington. Τὸ τέλος τοῦ κόσμου (Κατὰ μετάφρασιν Δ. Κοτσάκη. Ἀνάτυπον ἀπὸ τοῦ Λετίον τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν, Τεύχος 30-31. Ἰανουάριος 1937) σελ. 4-5.

(14) Αὐτόθι. σελ. 9.

ἐπανεῖθε σήμερα εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκειτο χθές. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἰσοῦσῆποτε ἄλλος ζωϊκὸς ἢ φυτικὸς ὄργανισμὸς, ὠθοῦμενος ὀλονέν πρὸς τὸ γῆρας ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ εἶνε σήμερα, ὅποιοι ἀκριβῶς ἦτο χθές καὶ προχθές καὶ τὴν προηγουμένην.

Ἄλλ' ὁ Eddington ἀναζητεῖ καὶ εἰς ἄλλην ἐκδήλωσιν τῆς ἐν τῷ σύμπαντι φθορᾶς ἕτερον δείκτην χρόνου, παρόμοιον πρὸς τὸν ἀνωτέρω σημειωθέντα. Ὁ δείκτης οὗτος βραδύεται ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ἀστρονόμου ἐπὶ τῆς κρατούσης ἤδη προσφάτου ἐν τῇ Ἀστρονομίᾳ θεωρίας περὶ τῆς διαστολῆς τοῦ σύμπαντος, περὶ τῆς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν εἰδικώτερον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ ὄγκος τοῦ σύμπαντος ὀλονέν διαστέλλεται διὰ τῆς ἀπ' ἀλλήλων ἀπομακρύνσεως τῶν Γαλαξιών, ἐκ τῶν ὁποίων τοῦτο συνίσταται.

Συνεπῶς ὁ διαστελλόμενος κόσμος δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς ἀπὸ τῆς μῆρας στιγμῆς εἰς τὴν ἄλλην. Ὁ ὄγκος τοῦ σήμερα εἶνε μεγαλύτερος τοῦ ὄγκου τοῦ κατὰ τὴν χθεσινὴν ἡμέραν. Οὕτω «εἰς τὸν διαστελλόμενον κόσμον δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ποία ἐκ τῶν δύο στιγμῶν εἶνε ἡ μεταγενεστέρη» ἦτοι ἐκ τοῦ γνωρίσματος, ὅτι εἰς τὴν μεταγενεστέραν στιγμὴν ἀντιστοιχεῖ ὁ μεγαλύτερος ὄγκος τοῦ σύμπαντος. Τὸ τοιοῦτον παρεῖχε εἰς ἡμᾶς δεύτερον ὀδηγὸν διὰ τὸν χρόνον. Ἄλλ' ὁ ὀδηγὸς οὗτος δύναται νὰ ἐφαρμοσθῆ μόνον ἐάν ληφθῆ ὁ κόσμος ὡς ὅλον» (15). Τίς ὁμοῦς δύναται νὰ παρακολουθῆ τὴν διαστολὴν αὐτὴν, ἢ ὁποία μόνον διὰ τηλεσκοπίων ἰσχυροτάτων καὶ διὰ παρατηρήσεων πολυπλόκων καὶ συνεχῶν διαπιστοῦται, καὶ μάλιστα οὕτως ἀόριστως ὥστε τὰ περὶ αὐτῆς λεγόμενα νὰ παραμένουν ἀκόμη εἰς τὴν μορφήν τῆς ἀπλῆς θεωρίας; Διὰ τοῦτο ὁ Eddington τὴν θέσιν τῆς ἐντροπίας, ἦτοι τῆς ὀλονέν μεταβολῆς τῆς στάθμης τῆς ἐν τῷ σύμπαντι χρησίμου ἐνεργείας, θεωρεῖ ἀδιατάρακτον ὡς δείκτην τοπικὸν καὶ μεμονωμένον.

Ἄλλὰ καὶ τὴν υποβάθμισιν τῆς ἐν τῷ σύμπαντι ἐνεργείας, τὴν ὑπὸ τῆς ἐντροπίας ἐκφραζομένην, δυνάμεθα μὲν νὰ διαπιστώσωμεν γενικῶς ὡς φαινόμενον συνεχῶς ἐκδηλούμενον καὶ σημειούμενον, ἀβυματοῦμεν ὁμοῦς νὰ καθορίσωμεν κατὰ ποσὰ καὶ μονάδας, τὰς ὁποίας νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἅμα καὶ ὡς βάσεις καταμετρήσεως τοῦ χρόνου. Ἐντεῦθεν κατ' ἀνάγκην, μολοντοῦ θεωρητικῶς ἢ υποβάθμισις τῆς ἐνεργείας καὶ ἡ διαστολὴ τοῦ ὄγκου τοῦ σύμπαντος ἀναποκρινονται ἐν τῇ πραγματικότητι πληρέστερον παντὸς ἄλλου εἰς τὴν ἀφηρημένην ἔννοιαν τοῦ χρόνου, εἰμεθα ὑπο-

χρεωμένοι νὰ ἐπανεῖθωμεν εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ κίνησιν, καὶ δὴ τὴν περὶ τὸν ἥλιον κίνησιν τῆς γῆς, καὶ νὰ θέσωμεν ταύτην, ὡς σημειοῦσαν πρόδηλα καὶ εἰς πάντας ἐμφανῆ τὰ στάδια καὶ τοὺς σταθμοὺς αὐτῆς (ἀνατολὴ, μεσημβρία, δύσις, νύξ, ἔποχαί τοῦ ἔτους), ὡς βάσιν πρὸς καθορισμὸν μονάδων χρόνου καὶ καταμέτρησιν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον σταθερὰν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐκ τούτων καθίσταται προφανές, ὅτι ὁ χρόνος δὲν εἶνε κίνησις, οὔτε κινήτων τι, ἀλλ' ἔννοια ἀφηρημένη, συναρθεῖσα ὑπὸ τῆς διανοίας ἐκ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ φθορᾶς. Τὸ ἀφηρημένον ὁμοῦς καὶ μὴ ἔχον καθ' ἑαυτὸ ὑπαρξιν, ἀλλ' ὡς ἀντικειμενικὴν βάσιν ἔχον τὴν ἐν τῷ πεπερασμένῳ κόσμῳ πραγματικότητα, δὲν δύναται κατ' οὐδένα λόγον νὰ εἶνε ἄπειρον, ὀσονδήποτε ἀόριστον καὶ ἀν παρουσιάζηται ἐνώπιον τῆς στενῆς καὶ ἀδυνάτου ἀνθρωπίνης διανοίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Κατὰ τὰ εἰρημένα, ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ἐξεταζόμενος ὁ κόσμος δὲν εὐρίσκειται ἄπειρος. Καὶ ἵνα δώσωμεν τὸν λόγον εἰς τὸν καθηγητὴν Κ. Ζέγγελιν, «ἀπεδείχθη τούναντιον, ὅτι ὁ κόσμος ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ ποσὰ πεπερασμένα, καὶ ἡ φυσικὴ ἀρμονία, τὴν ὁποῖαν πανταχοῦ συναντῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐστάθεια συνεπῶς τοῦ κοσμικοῦ δημιουργήματος ἀπαιτοῦν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἀφοῦ εἰς τοὺς κοσμικοὺς παράγοντας ὑπάρχει αὐτοτέλεια, καὶ ὁ κόσμος θὰ ἀποτελῆ καὶ αὐτὸς σύνολον πεπερασμένων. Τὸ πεπερασμένον ἄλλως τε... τὸ συναντῶμεν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς κοσμικὰς μορφὰς» (16). Ἐπικυρῶν δὲ ταῦτα καὶ διὰ μαρτυρίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπάγει: «Ἡ δὲ φύσις φεύγει τὸ ἄπειρον. Τὸ μὲν γὰρ ἄπειρον ἀτελές, ἢ δὲ φύσις ἀεὶ ζητεῖ τέλος» (17).

Ἄλλ' ἐφ' ὅσον τὸ ἄπειρον δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ὀρατῇ καὶ αἰσθητῇ πραγματικότητι, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα, πῶς ἐγεννήθη ἐν τῇ ἀνθρωπίνῳ σκέψει ἡ ἔννοια τοῦ ἀπείρου. Κατὰ τὸν Καρτέσιον (Descartes), ἐπάγει ὁ καθηγητῆς Ζέγγελις, τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου ἔχει ὁ ἀνθρώπος ἐν ἑαυτῷ ἔμφυτον. Τοῦτο δ' ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι οὔτε διὰ τῆς φαντασίας, οὔτε διὰ τῶν αἰσθησῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναχθῆ εἰς αὐτήν. Ἡ φαντασία δὲν δύναται νὰ δώσῃ παρὰ εἰκόνας, ἢ ἔστω καὶ ἔννοιαι, περιωρισμένας, πολὺ δὲ μᾶλλον περιωρισμένας εἶνε καὶ αἱ ἐκ τῶν αἰσθησῶν εἰκόνας καὶ ἔννοιαι. Ἄλλ' οὔτε ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ πεπερασμένου, ὡς ἔννοιαι ἀρνητικῆς τοῦ ἀπείρου, θὰ ἠδύνατο ὁ ἀνθρώπος ν' ἀναχθῆ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου, διότι τὸ ἄπειρον δὲν δύναται ν' ἀποτε-

(15) Eddington ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 16.

(16) Ἐνθ' ἄνωτ. ἀρθρον τῆς 28—12—36.

(17) Λυτόθ. ἀρθρον τῆς 29—12—36.

λεσθῆ δι' ἀθροίσεως πεπερασμένων. Ἐκ τούτου ὁ Καρτέσιος ἤχη εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι διὰ τὰ ἔχωμεν συνείδησιν τῆς ἰδέας τοῦ ἀπείρου, πρέπει τὸ ἄπειρον τοῦτο νὰ ὑπάρχη ὡς ὑπερκόσμιος ὄντοτης καὶ τοῦτο νὰ ἐνεφύσησεν εἰς ἡμᾶς ὡς ἔμφυτον τὴν περὶ τοῦ ἀπείρου ἐνόησιν. Τὸ ἄπειρον δὲ τοῦτο εἶνε αὐτὸς ὁ Θεός (18).

Ἀναφερόμενος δὲ ὁ καθηγητὴς Ζέγγελης εἰς τὰς πρώτας περὶ τοῦ ἀπείρου ἐκζητήσεις τοῦ φιλοσοφικοῦ νοῦ, σημειοῖ, ὅτι εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἐνόησιν τοῦ ἀπείρου προῆλθεν ὁ κατὰ τὸν ΣΤ' πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα (610-537) ἀκμάσας ἐκ Μιλῆτου Ἑλλην φιλόσοφος Ἀναξίμανδρος. Ἀνήχηθ' οὗτος εἰς τὴν ἐνόησιν τοῦ ἀπείρου ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀναζητήσεως πηγῆς τινος αἰωνίου τοῦ ἰσοστικῆς ὕλης καὶ τῆς κοσμικῆς ὑποστάσεως ἐπομένως. Διότι, ὡς ἔλεγε οὗτος, «πάντα ἢ ἀρχὴ ἢ ἐξ ἀρχῆς, τοῦ δ' ἀπείρου οὐκ ἔστιν ἀρχή» (19). Πράγματι ὁ Ἀναξίμανδρος ὑπεστήριζεν ὁρθῶς, ὅτι ἡ δημιουργία δὲν εἶνε αἰωνία, ὡς ἀρχὴν δὲ τῶν ὄντων ἐξεδέχετο τὸ ἄπειρον, τὸ μὴ ἔχον πέρας. Ὠνόμασε δὲ οὕτω τὴν ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον πρωταρχικὴν οὐσίαν τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχονται καὶ εἰς τὴν ὅποιον ἐπιστρέφουν τὰ πεπερασμένα πράγματα τοῦ κόσμου (20).

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἢ περὶ ἀπείρου ἐκδοχῆ αὕτη τοῦ Ἀναξίμανδρου παρουσιάζει καὶ χρωματισμὸν τινα παθείζοντα κάπως, ἢ ὅπ' αὐτοῦ ὑποστηριζομένη ἐκδοχῆ, ὅτι τὸ πεπερασμένον δὲν δύναται νὰ ἔχη ἐν ἑαυτῷ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεώς του, καὶ ὅτι ἡ ἀυτοπαρξία εἶνε ἰδίωμα τοῦ ἀπείρου καὶ κατὰ πάντα τελείου ὄντος, εἶνε κατὰ πάντα ἀποδεκτὴ καὶ ὀρθή. Ἄλλ' ὑπὸ πνεύματός τινος ἀγνωστικισμοῦ καταλαμβανόμενος ὁ καθηγητὴς Ζέγγελης διατείνεται, ὅτι ἢ μὲν ἰδέα τοῦ ἀπείρου πρέπει νὰ συγκαταλέγηται τοῦ λοιποῦ μεταξύ τῶν ὑπερβατικῶν ἐκείνων ἐνοειῶν, αἰτινες θέλγουν τούς μεταφυσικοὺς (21), τὸ δὲ πρόβλημα ποία ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τοῦ παντός εἶνε ἀνύπαρκτον πρόβλημα, ψευδοπρόβλημα μὴ ἐπιδεκτικὸν λύσεως, ἐφ' ὅσον καὶ ἂν ἐξευρίσκετο τις ὡς ἀρχή, ἐφ' ἧς ἀνεζητεῖτο ἢ ἕτέρα ἀρχή, ἐξ ἧς αὕτη ἐπήγαγεν (22). Ἄλλ' ὅτι τοιοῦτοι ἰσχυρισμοὶ παρουσιάζουν προδήλους ἀντιφάσεις, μάλιστα εἶνε ἀνάγκη καὶ νὰ εἰπώμεν. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀρχῆς τοῦ παντός ἀπασχόλησε καὶ ἀπασχολεῖ πάντοτε οὐ μόνον τὰ μέτρια

καὶ συνήθη, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ σοβαρώτερα τῶν ἀνθρωπίνων πνευμάτων. Ἡ λύσις δὲ τοῦ προβλήματος τούτου ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς προεμλιωδέστερας ἐκζητήσεις τῆς φιλοσοφίας, ἢ ὁποία ἐάν ἀποτραπῆ τῆς περὶ αὐτὸ ἐνασχολήσεως, παύει πλέον νὰ ἔχη ἀντικείμενον ἐρεύνης καὶ στερεῖται οἰασιθῆποτε σοβαρότητος. Πόσον τοῦτο εἶνε ἀληθές, δύναται νὰ ἀντιληθῆ τις, ὅταν λάθῃ ὑπ' ὄψει, ὅτι τὰ διάφορα φιλοσοφικά συστήματα καὶ αἱ ὑπ' αὐτῶν προταθεῖσαι κοσμοθεωρίαι ἐξητηθήσαν καὶ προσέλαβον τὰς ἰδιαζούσας εἰς αὐτὰ μορφὰς ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐκδοχῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ παντός. Ὅτι δὲ οἱ ἀνωτέρω ἰσχυρισμοὶ ἐμπεριέχουν καὶ ἀντίφασιν ἢ καὶ λήψιν τοῦ ζητουμένου, πειθεται τις, ὅταν λάθῃ ὑπ' ὄψει, ὅτι τὸ ἄπειρον δὲν δύναται νὰ ἔχη ἀλλαχού καὶ ἕξω ἑαυτοῦ εἰς ἕτεραν ἀρχὴν τὴν αἰτίαν, ἐξ ἧς ἐπήγαγεν, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ καθηγητὴς Ζέγγελης, διότι θὰ ἔπαυε πλέον νὰ εἶνε ἄπειρον. Ἐνῶ δὲ ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς παραδέχεται, ὅτι ὁ παρῶν κόσμος ἐγκλείεται πανταχόθεν ἐντός ὁρίων πεπερασμένων, διατείνεται ἐξ ἄλλου, ὅτι δὲν ἔχει οὗτος ἀρχὴν, ἀλλὰ πρέπει ἀπὸ τῆς μίας ἀρχῆς νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς ἄλλην τοιαύτην καὶ ἀπὸ τῆς μίας αἰτίας εἰς ἕτεραν παλαιότεραν ταύτης, καὶ τοῦτο ἀτελετήτως καὶ ἀδιακόπως καὶ συνεχῶς, διότι τὸ περὶ ἀρχῆς τοῦ παντός πρόβλημα εἶνε ψευδοπρόβλημα. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἰς τὸν κόσμον, τὸν ὅποιον ἀποδέχεται πεπερασμένον, ἀποδίδει ὡς πρὸς τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἄλλωσιν αἰτιῶν ἀλληλεξαρτημένων ἀτελετήτων καὶ ἀπείρον. Τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ ἀντίφασιν.

Προδήλως δὲ παρουσιάζεται περισσότερον εὐαπόδεκτον καὶ ἐξ ὀλοκλήρου σύμφωνον πρὸς τὴν λογικὴν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι πέραν τοῦ κόσμου ὑπάρχει ἐξ ἑαυτῆς ἀρχή, κατὰ πάντα τελεία καὶ πραγματικῶς ἀπειρος, χάρις δὲ εἰς τὴν ἀπείρον αὐτῆς τελειότητα εἶνε αὕτη ἢ αἰτία τὸσον ἑαυτῆς, ὅσον καὶ τοῦ ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ ἕξω ἑαυτῆς δημιουργηθέντος πεπερασμένου κόσμου, παρὰ νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ πεπερασμένος οὗτος κόσμος ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεώς του. Ἀποδίδοντες εἰς αὐτὸν ἐξ ἑνὸς μὲν τὸ ἰδίωμα τῆς ἀυτοπαρξίας, ἐξ ἑτέρου δὲ τὰς ιδιότητας τοῦ πεπερασμένου, τὸν θεωροῦμεν ὡς τέλειον ἅμα καὶ ἀτελεῖ, ὡς ἀπείρον καὶ πεπερασμένον, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ προφανῆ ἀντίφασιν. Ὅτι δὲ ὁ ὀλικὸς οὗτος κόσμος δὲν εἶνε οὔτε ἀναρχος οὔτε ἀτελετήτος, ἀλλ' ἔχει καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος, ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῆς ἐν τῇ ἄλλῃ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ κρατούσης φθορᾶς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐρχόμεθα ἡδη καὶ εἰδικώτερον ν' ἀσχοληθῶμεν.

(18) Πρὸβλ. Κ. Ζέγγελη, ἐνθ' ἄνωτ. ἀρθρον 27—12—36.

(19) Αὐτόθ. ἀρθρον τῆς 27—12—36.

(20) Χρ. Ἀνδρούτσου, Λεξικὸν τῆς φιλοσοφίας, Ἀθήναι 1929 σελ. 34 καὶ 44.

(21) Ἀρθρον 29—12—36.

(22) Ἀρθρον τῆς 27—12—36.

ΝΤΕΤΕ ΜΑΡΚΟΥ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Καθώς έβόδιζα έπί κεφαλής τής περιπόλου μου εις τήν χιονισμένην πελαγιά του νεοκαταληφθέντος ύψώματος, τό δεξι μου πόδι βυθίστηκε άπότομα στό χιόνι έως πάνω άπό τό γόνατο και, χάνοντας τήν ίσορροπία μου, έπεσα με τά μούτρα μπροστά. Οί άνδρες που με συνάδευαν έτρεξαν ανήσυχoi κοντά μου. Δέν ήταν τίποτα' είχα πατήσει σέ ένα χαράκωμα, που άπάνω σ' αυτό ο νυκτερινός βορηάς είχε στοιβάξει μπόλοκο χιόνι που δέν είχε προφτάσει άκόμη νά παγώσει. Κύτταξα με περιέργεια στό βάθος του λάκκου που είχε άνοιξει τό πόδι μου. Μερικά κλαριά άπό κέδρα είχαν κρατήσει τό χιόνι ψηλά και τώρα φαινότανε στό βάθος ένα τμήμα άπό διπλό καλώδιο, κίτρινο και μαύρο. Ήταν προφανώς τηλεφωνική σύνδεσις με κάποιο ύπόγειο άχρωμα. Παραμερίσαμε τά χιόνια και άκολουθήσαμε προσεκτικά τό χαράκωμα. Δέν ήταν άπίθανο νά συνδεέτο με κανένα καταχθόνιο καταστρεπτικό μηχανήμα που θά άχρήστευε μιά άποθήκη ίσως, τινάζοντας μαζί με αυτή και τίς σάρκες μας στόν άέρα. "Ολα πρέπει νά τά περιμένης.

Μά πίσό κάτω φάνηκε καθαρά τό χαράκωμα, σχεδόν ξέσκεπο άπό χιόνια. Σιγά σιγά φτάσαμε—άκολουθώντας πάντοτε τό τηλεφωνικό σύρμα—στη χαμηλή είσοδο ενός σκεπαστού πολυβολείου. Φαίνεται οί θυρίδες του πρέπει νά βλέπουν στήν στενωπό που περνά στό πόδια του ύψώματος. Κάναμε τό σταυρό μας και μήκαμε προσεκτικά, ο ένας πίσω άπό τόν άλλο. "Ετσι δέν δίνουμε μεγάλο στόχο, καθώς προχωρούμε, κολλητά στήν πλευρά τής εισόδου. Στήν άρχή ήταν όλοσκότεινα. "Υστερα κάποια άμυδρά άνταύγεια άλάφρωσε λίγο τήν καρδιά μας. "Άπόλυτη ήσυχία. Βέβαια ο έχθρός έχει έγκαταλείψει τό ύψωμα. Μά σέ κάτι τέτοιες στιγμές άφουγγράζεται τ' αυτό, άγριεμένο άπό τό ύποβλητικό περιβάλλον, έτοιμο ν' άρπάξει και τήν παραμικρότερη κίνηση αυτό πρώτο άπ' τό μάτι.

Οί χοντροί κορμοί που σκεπάζουν τό πολυβολείο φωτίζονται σιγά σιγά. Τώρα φάνηκαν και οί τρεις θυρίδες του. Τό ένα πολυβόλο έχει καταστραφί άπό θραύοματς του πυροβολικού μας, τό άλλο, άθικτο, παρατημένο εκεί άπάνω στή βολή με τήν ταινία άπάνω του. Και στή θέσι του τριτου, δεξιά, μιά μεγάλη τρύπα έχει τριπλασιάζει τήν θυρίδα. Τί λέω, έχει άνοιξει ένα ρήγμα που χωράει δυό άνθρώπους νά περάσουν. Τί θαύμα τό πυροβολικό μας! Δικό του κατόρθωμα αυτό. Σ' αυτό τό άνοι-

γμα πεσμένος μπρούμυτα με τό δεξι χέρι προς τά έξω, ένας νεκρός φαίνεται νά κυττάξει άπό τό φαρδύ αυτό παράθυρο, σάν θεατής, τή μάχη. Ήταν τό μοναδικό πρόσωπο που βρήκαμε μέσα στό πολυβολείο και ή στάσις του—έτσι που ήταν τετωμένος σάν για νά πιάση κάτι άπ' έξω, ήταν πολύ παράδοξη. "Ενας Σιατιστινός—παληκάρι τόσο όσο και περιέργος, έσκυψε νά δει άπό τό ίδιο άνοιγμα που φαινότανε νά κυττάξει ο σκοτωμένος. Τόν άκούσαμε τότε νά βγάξει ένα έπιφώνημα έκπληξέως και φρίκης. Μιά πρέζυρη και τραγική εικόνα έξω άπό τήν ρημαγμένη θυρίδα έκανε άκόμη πιο μυστηριώδη τή στάσι του Ιταλού στρατιώτη που ήταν πεσμένος στό άνοιγμα. Τά κλαριά του καμουφλαρίσματος είχαν έμποδίσει τό χιόνι νά καλύψη τό δράμα. Μία έκρηξις εκεί μπροστά τόν είχε άποκεφαλίσει χτυπώντας του και τό χέρι που είχε κρεμάσει έξω. Χάμω, μπροστά του ένας άλλος στρατιώτης σκοτωμένος φαινότανε νά έχη ύποστη βιαστικό ψέξιμο. Τό ρολόι του θρυμματισμένο ήταν πεσμένο χάμω και οί τσέπες του γυρισμένες. Πλάι—άκριβώς κάτω άπό τόν σκυμμένο—ένας μικρός κρατήρας και μόλις διακρίνονται κολλημένες σέ καμμία πέτρα φλιδίτσες άπό κόκκινο άλουμίνιο που φανερώνουν πώς είχε έκραγη μιά χειροβομβίδα εκεί.

Τό μυστήριο καθάριζε. "Ο σκυμμένος σκάλιζε άπό ψηλά τίς τσέπες του σκοτωμένου συναδέλφου του για νά τόν γδύσει... Μιά άπασφαλισμένη χειροβομβίδα βρέθηκε εκεί. Τήν τράθηξε κατά λάθος και ο νεκρός τιμώρησε σκληρά μ' αυτόν τόν τρόπο τόν κακό συστρατιώτη του... Με σφιγμένη καρδιά μαζέψαμε τά δυό σώματα για νά τά θάψωμε. Κυττάξαμε στό ροδάχ τούς μήπως βρούμε κάτι ένδεικτικό τής ταυτότητός των. Και με έκπληξις που όλοένα μεγάλωνε και έφτασε σέ ζωηρή συγκίνηση είδα νά άνασύρωνται άπό τίς τσέπες του σκοτωμένου κλέφτη, με τή σειρά, ένα μινταγιόν με τή φωτογραφία μιας ήλικιωμένης γυναίκας, τό άσημένιο μου ρολόι, που είχα στερηθί έδω και μήνες, και τέλος ένα δελτίο ταυτότητας του πολυβολητού του τάδε τάγματος κλπ...

Detë Marku! Ντέτε Μάρκου!

Είχα έμπρός στό μάτια μου τό θλιβερό τέλος και έλυνα τό μυστήριο τής Ιστορίας, ενός προδότη, ενός κλέφτη, ενός φονιά που τόν είχα νομίσει σωτήρα μου. Και κοντά σέ όλα αυτά, τήν Ιστορία μιας άμετανόητης ψυχής που κιλώτησε πάντοτε τήν πρόσκλησι του Θεού στήν μετάνοια...

*
 *Ήσαν οι τελευταίοι μήνες πρό της Ιταλικής εισβολής. Μαζί με αρκετούς άλλους συναδέλφους μου, αποτελούσαμε μια αποστολή που πήγαμε να ένισχυση τη συνοριακή γραμμή. Η νύχτα μάς έφθασε στο δρόμο και αποφασίστηκε να διανυκτερεύουμε στο πλησιέστερο χωριό που βρισκόταν κοντά πιά στο φυλάκιο που θά πηγαίναμε. Μαζί με άλλους δυο φιλοξενήθηκαν στο σπίτι μιας γρηάς, αρκετά εύπορης χριστιανής αλβανίδος. «Όπως μάς ειπε ο αγροφύλακας του χωριού, που μάς ώδηγησε στο σπίτι της, η οικόγενεία της ήταν από τους ξεσπιτωμένους που είχαν αντίστη στην Ιταλική εισβολή στην Άλβανία. Τόν άντρα της τόν είχαν σκοτώσει τότε και είχε έλθει στην Ελλάδα για να βρη άσυλο και για να μην βλέπη τούς φονηάδες του συζύγου της.

Μας περιποιήθηκε με στοργή. Άναψε λαμπρή φωτιά στο τζάκι, έτοιμασε πιλούσιο φαγητό και μάς έψησε άμέσως, σύμφωνα με τις τοπικές συνήθειες, πηττα με φρέσκο τυρί. Τί δέν έκανε για να μάς περιποιηθη. Καμάρισε γιατί ειχε φοιτήσει στο Έλληνικό σχολείο και όταν θυμότανε την σκλασμένη πατρίδα της δάκρυζε και η φωνή της κοδότανε από ένα λυγμό. Πατριώτισσα μια φορά.

Μά όταν την ρωτήσαμε για τά παιδιά της μάς άπάντησε άπότομα ενώ η φωνή της άγριεψε και μια άστραπή σκληρότητας έλαμψε στα μάτια της.

—Τό παιδί μου, ειχε ένα παληκάρι ως εκεί πάνω, σαν κι' εσάς καλή σας ώρα, πέθανε. Δέν έχω παιδί. Όχι!... Μή με ρωτάτε γι' αυτόν, συνέχισε με σθουαμένη φωνή και δάκρυα πλημμύρισαν τά μάτια της.

Κυτταχήκαμε σιωπηλοί. Κάποιο μυστικό κρυθότανε στον θάνατο του παιδιού της. Σεβαστήκαμε τόν πόνο της και προσπαθήσαμε να γυρίσωμε με τρόπο την κουβέντα. «Υστερα ξεπλωθήκαμε κοντά στο τζάκι στα καθαρά στρωσίδια...»

Δέν θά ειχε προχωρήσει πολύ η νύχτα, όταν χτυπήματα στην πόρτα μ' έξυπνησαν. Νόμισα πώς ησαν για μάς ειδοποίησι να φύγωμε—και ζύπνησα τούς άλλους. Άμέσως όμως κατόπι άκουσα την πόρτα ν' ανοίγη και την νοικοκυρά του σπιτιού να μιλά με κάποιον. Φαινόταν γνωστός της. «Όταν είδαμε πώς δέν ήταν για μάς τίποτε, ξενοιαστήκαμε. Άνθρωπος του σπιτιού είναι, ειπαμε, κάτι δουλειά έχουν. Μά άμέσως πήραν τ' αυτία μας θυμωμένες κουθέντες της γρηάς. Ό άλλος μιλούσε τινιχτά. Δέν μπορώ να θυμηθώ άκριθώς από τη στιγμή αυτή πώς συνέθε έκείνο που έγινε ύστερα. Μά άκουσα καθαρά τη γρηά να φωνάζη «προδότη! φύγε! δέν είσαι γιός μου!» ύστερα ένα σουσουρο, ένα βογγητό

«και βραχνή τη φωνή της Άρβανίτισσας: «την κατάρτα μου!...»

Έν τώ μεταξύ είχαμε πεταχτή άπάνω. Κάτι κακό ειχε γίνει. Μέσα στην παραζάλη και την σκοτεινά είδαμε ύστερα από λίγο ότι η γερώντισσα ειχε χτυπηθη και ειχε πέσει χάμω στο κατώφλι. Έκεινος πέταξε, χάθηκε μέσ' στο σκοτάδι. Ήξερε τά κατατόπια φαίνεται καλά. Ρίξαμε δυο τρείς πυροβολισμούς στον άέρα! Άνοιξαν μερικά παράθυρα. Σε λίγο τó χωριό άναστατώθηκε μά ό φονηάς ειχε εξαφανισθη.

Τραγικό βράδυ έκείνο. Μηπροστά στα μάτια μας ένας φόνος! Βοηθήσαμε την άστυνομία όσο μπορέσαμε. Την λογομαχία της γρηάς την ειχανε άκούσει και οι γείτονες. Διαπιστώθηκε πώς ό φονηάς ήταν ό γιός της. Ό ίδιος ό γιός της που τόν έλεγε «νεκρός». Κάποιο τρομερό οικογενειακό δράμα κρυθότανε στο σπίτι αυτό. Ήταν γνωστό τó μέρος της για τó γιό της. Αυτός έρχότανε κάποτε και την έβλεπε, πολύ σπάνια. Ειχε μείνει στην Άλβανία. Μά η γρηά δέν θέλησε να άποκαλύψη σε κανέναν την αιτία της έχθρας της με τόν γιό της. Ή λέεις όμως που πήραν τ' αυτία μας τó βράδυ και ό θερμός πατριωτισμός της Άλβανίδος έξηγουσαν κάπως τó μυστήριο αυτό. «Προδότη» τόν ειχε πη λίγο πριν σηκώση αυτός τó άνομο χέρι του. Ή άγάπη της πατρίδος της που έστέναζε κάτω από τόν βάρβαρο Ιταλικό ζυγό, τó βαθύ αίσθημα της τιμής ειχε ξεριζώσει φαίνεται από την ταλαιπωρη μητρική καρδιά την μητρική στοργή. Ήως θέλησε να έμποδίση τόν έγκληματικό γόνο της να συνεχίση τó μυσαρό έργο του και στα έλληνικά έδάφη... Και έπεσε θύμα του καθήκοντος. Άπό τούς πρώτους νεκρούς του έλληνικού άγώνος...

*
 Πέρασαν μερικοί μήνες από τότε. Ή νέα ζωή μας, στο συνοριακό φυλάκιο, μάς ειχε άπορροφήσει με τις έντυπώσεις της, με τούς κινδύνους της. Τό κακό έβραζε πίσω από την φαινομενική ήρεμία τών συνόρων. Είχαμε τά μάτια μας τέσσερα.

Μιά μέρα κατέθηκα την πλαγιά άσπολος για να βρω τόν τσοπάνη που ειχε αφήσει τά πρόβάτα τού να προχωρήσουν σε άπηγορευμένο μέρος. Τό έδαφος—δλο λεπτή άργιλας—ηταν γλυστερό από μια έλαφρη ψιχάλα που έπεφτε. Με πήρε ό κατήφορος... Ύπελόγια να σταματήσω τó άκούσιο τρέξιμο πατώντας στον αυχένα ενός χαμόδενδρου. Μά έκείνο λύγισε και έχασα τελείως την ίσορροπία μου. Έβγαλα μια φωνή πέφτοντας. Ή άπότομη χαράδρα ηταν από κάτω... Έπεφτά!...

Στό κατακράλλισμα χτύπησα τó κεφάλι μου σε ένα λιθάρι. Εύτυχώς ητανε λείο και με ζάλισε μόνο. Έχασα τις αίσθήσεις μου.

Δέν ξέρω πόση ώρα πέρασε, όταν εν-
νοιωσα κάποιο χέρι νά με περιθάλλη. Προσ-
πάθησα ν' ανοίξω τ' μάτια μου. Δέν τ'ο
κατώρθωσα άμέσως. "Υστερα από λίγο ξε-
ζαλλίστηκα περισσότερο και τ'ό πρώτο πού
άντίκρυσα ήταν τ'ο παράξενο πρόσωπο, ή
στολή... στολή Ιταλού στρατιώτου.

"Ήταν ό σωτήρας μου. Μέ κόπο και αυ-
τοθυσία είχε κατεβή ως έδώ πού με συγ-
κρατούσαν τά κλαριά ενός θάμνου. Μέ εί-
χε δ'η, προφανώς, από τ'ο φυλάκιο του άπέ-
ναντι, ίσως νά είχε άκούσει τ'η φωνή μου
και έτρεξε—όχι χωρίς κίνδυνο δικό του—νά
μέ σώσει, έναν αύριανό του ίσως αντίπαλο.

Ψιθύρισα μερικά λόγια εύχαριστίας και
έκύτταξα νά συμπληρώσω μέ νοήματα τά
εύχαριστήριά μου. "Η έκπληξις μου όμως
ήταν μεγάλη όταν τόν άκούσα νά μου λέη
σέ άρκετά καλή έλληνική:

—"Ε, φίλο μου ζ'ης; Πώς είνε; καλά;

—Μιλάτε Έλληνικά; τόν ρώτησα. "Ανα-
σηκώθηκα. Τ'ο κορμί μου ήταν εύτυχώς,
έκτός από μερικά επιπόλαια χτυπήματα,
γερό. Τού έοφισα τ'ο χέρι θερμά.

—Δέν ξέρω πώς νά σας άναποδώσω τ'ην
σωτηρία μου. "Αν συνεχόμουνά μόνος ί-
σως γύριζα και κυλούσα πάλι ως κάτω...

Ψάχτηκα. "Ήθελα νά τού χαρίσω κάτι.
Είχα ένα ώραίο άσπμίνιο ρολόι. "Εκείνος
έκανε ένα κίνημα σάν νά ήθελε νά τραθη-
χτ'η πίσω. Τόν κύτταξα. "Η όψις του είχε
μιά περίεργη έκφραση. Μάλιστα μου φάνη-
κε σάν νά τόν είχα πάλι ξαναδ'η. "Ετσι, τ'ο
σμπλεγμα τών φρυδιών του μέ τά μάτια...

—Αυπάμαι πού δέν βρισκόμ τίποτε στίς
τσέπες μου νά σας δώσω γιά ένθύμιον, τού
είπα στενοχωρημένος. Φαίνεται πώς μέ τ'ο
κατρακύλισμα και μέ τίς ξεσκισιές πού πή-
ρα σκόρπισαν... Κρίμα, ήθελα νά σας χα-
ρίσω τ'ο ρολόι μου!....

Μέ κύτταξε πάλι μέ τ'ο άνεξήγητο βλέμ-
μα πού είχα άντικρύσει πρίν.

—Γκράτσει, γκράτσει! είπε και κύτταξε
πλάγια.

Δέν μπορούσα νά ψυχολογήσω αύτόν τόν
άγνωστό μου άνθρωπο. Είμαι και από άλλ-
λη φυλή, σκέφθηκα, άλλες έκφράσεις, άλλ-
λες συνήθειες, δύσκολο νά καταλάβ'ης ένα
ξένο. Μά αισθανόμουνά μιά ένδόμυχη δυσ-
φορία, έτσι σάν νά ήθελα ό σωτήρας μου
νά ήταν ένας άλλος...

—"Αλήθεια, τόν ρώτησα πάλι, πού μά-
θατε τά Έλληνικά;

"Εδίστασε λίγο. "Υστερα μου άπήντησε.
(Κυττάζει πάντα μέ τόν ίδιο τρόπο, λοζά
και τά μάτια μουσκέλισια).

—"Εξ'ησα κάποτε μέ Έλληνοους.

Δέν τόν ρώτησα περισσότερο, φαινότα-
νε νά μήν θέλη νά δώση έξηγησιές.

—Τώρα μπορώ νά περπατήσω μόνος μου,
τού είπα. Σ'ας εύχαριστώ. "Αν θέλετε νά
συνατηθούμε αύριο στό όρόσημο.... Θά χα-

ρ'ω πολύ νά βλέπόμεστε. Σ'ας χρωστώ τ'η
ζωή μου. Δέν θά τ'ο ξεχάσω ποτέ. "Ονομά-
ζομαι.... "Εσείς;

—Ντέτε Μάρκου, άπήντησε.

"Εοφίξαμε τά χέρια. Και ό μυστηριώδης
σωτήρας μου τράθηξε δεξιά έν'ω έγώ, κου-
τσαίνοντας, γύριζα στό φυλάκιο μου.

*

"Εκτοτε συναντώμεθα, άσπλοι, στό όρό-
σημο. Γνωριστήκαμε και μέ τούς άλλους
στρατιώτες τού άπέναντι μας φυλακίου.
Τους δίναμε κουραμάνα όταν μ'ας περίσ-
σειε. Τους κάναμε και άλλες εύκολλες.
Περνούσαν όι ήμέρες έτσι και έν'ω ή κυ-
βέρνησις τούς όργάνους τ'ην παράνομη
είσβολή τ'ης, έν'ω ύστερα από λίγο θά ταμ-
πουρωνώμεστε πίσω από τά χαρακάματά
μας και τά όπλοπολυδ'ολά μας θά κροτά-
λίζαν, μιά φίλια μ'ας συνέδεε. Πότε μεις πότε
κείνοι— σάν καλοί γείτονες—πηγαίναμε ως
τ'ο όρόσημο μέ έμπιστοσύνη, άσπλοι.

Περίεργο όμως, εκείνος ό Ντέτε ήταν ά-
χώνευτος γιά τούς συντρόφους μου. «Στό
στομάχι μου κάβεται αύτός ό στραβομμά-
της» έλεγε ό λοχίας μας. «Δέν σέ κυττά-
ζει ποτέ ίσια. Δέν μου βγάει τ'ην ιδέα—
έγώ είμαι μπακάλης και... ξέρω νά ψυχο-
λογώ, βλέπω πολύ κόσμο, μέ τ'ο πρώτο
μπορώ νά σου πώ: αύτός τρώει τά βερε-
σείδια! Τού Ντέτε δέ θά έκανα ποτέ πί-
στωσι. Μόνο τοίς μετρητοίς. Νά έξηγού-
μεθα....».

Γελούσα έγώ. "Ήθελα νά μήν κατηγο-
ροϋν τόν Ντέτε γι'ατί μέ είχε σώσει. Μά
έλα πού κάτι από μέσα μου έλεγε πώς ό
λοχίας είχε δίκη...

*

Μιά μέρα μου έκανε σινιάλο ό Ντέτε
νά βγώ στό όρόσημο. Π'ηγα.

—Πώς έτσι νωρίς; τού είπα.

—"Αφ'εσέ μου, μου είπε μέ άποτροφή,
έκει έρθει ένας από κείνοους (έφερε τόν
καρπό κάτω από τ'ο σαγόνι και έπαιξε τά
δάχτυλα μμουόμενος τά γένεια) και άρκι-
σε νά κ'η έκκλησιές...

—"Ήλθε δικός σας παπάς στό φυλάκιο;
τόν ρώτησα γιά νά βεβαιωθώ. Και γι'ατί
έφυγε;

—Δέν τέλω νά τ'ο βλέπω. "Εφερε βιβλία
και τέτοια... είπε μιά Ιταλική βρυσιά.

—Γι'ατί Ντέτε μιλάς έτσι γιά τούς πα-
πάδες σας; Δέν είσαι χριστιανός έσύ;

Μέ κύτταξε άπότομα. Τ'ο βλέμμα του
(περίεργο νά μήν μπορώ νά θυμηθώ πού
έχω ξαναδ'η αύτά τά φρύδια, αύτά τά μά-
τια) έλόξεψε ακόμη πιό πολύ.

—Μέ κάνανε χωρίς νά τ'ο τέλω έγκώ.
Ντέν ύπάρκει Θεός! Ντέν τέλω νά είμαι
Χριστιανός!.. Είμαι ψέμματα, ψέμματα αυ-
τά.

"Εχει θυμώσει. Οί άντιρρήσεις μου τόν

αγρίεψαν πιά πολύ. Προσπάθησα να μάθω τί ήταν εκείνο που τον έκανε να δείχνει τέτοια άποστροφή στην πίστι.

—Ντέτε, έπέμενα, για στάσου, έχεις άδικο να μην πιστεύεις... τουλάχιστον για πές μου γιατί, πώς έφτασες ως εκεί, έσύ δεν είσαι άμώρφωτος. Οι γονείς σου δεν έπίστευαν; Δεν σε ώδήγησαν στον φωτεινό δρόμο της αλήθειας;

Τά χαρακτηριστικά του αλλοιώθηκαν στο άκουσμα της τελευταίας μου φράσεως. Ή όψις του ήταν τρομερή, άπαισία. Νομίζω πώς άκουσα να τρίζουν τά δόντια του... Θυμήθηκα τά λόγια του λοχίου μου «δεν θά του έδινα ποτέ πίστωσι του Ντέτε».

—Ντέν έκω γονείς, φώναξε. Μη μου μιλάει για γονείς, μου έπτε άγρια... Άφριζε..

—Έλα Ντέτε, ήσυχασε του έπτα, ό,τι και νάχης με τους γονείς σου δεν μπορείς ν' άρνησαι την μητέρα που σε γέννησε....

—Μή! μη μου φώναζε. "Οκί! Μη μου λές, για μητέρα.

"Έχει γίνει πελιδνός.

Τόν κύτταξα με βαθεία άπογοήτευσί. Δεν μπορούσα να καταλάβω πώς σε μία ψυχή που έκλεινε τόσο ήρωϊκή αυτοθυσία μέσα της, μία ψυχή που είχε κινδυνεύσει για να σώση έναν αντίπαλο σχεδόν, πώς ήτο δυνατόν να λείπη ή πίστις, ή άγάπη για τους γονείς.

"Ο Ντέτε Μάρκου ήταν για μένα ένα μυστήριο. Άπ' έκείνη τη μέρα κάτι μου έλεγε μέσα μου: «προσπάθησε όσο μπορείς, να άνακουφίσης την βασανισμένη ψυχή του που την πνίγουν, τίς σίδε, ποιά φίδια, ποιές τύψεις, μακριά από τον Θεό, μέσα σ' αυτό τό ψυχικό σκοτάδι.

Δέν μπορώ να πώ πώς παρημέλησα την προτροπή αυτή της συνειδήσεώς μου.

Δέν άφηνα εύκαιρία να μη του μιλήσω. "Έφτιανα μόνος μου εύκαιρίες. Τίποτα. Δεν έχω ξανααντικρύσει τέτοια άκαμπτη άπιστία.

«Ντέτε, έχεις δη, του έπτα, την εικόνα εκείνη που ένας βοσκός με γλυκειά μορφή, σκύβει πάνω από τον κρημνό για να τραβήξη τό πρόβατο που πάει να γκρεμιστή... έτσι, όπως έσύ με έσωσες; "Έ, Ντέτε, ό βοσκός αυτός είναι ό Χριστός. Δεν θέλει να χαθής μακριά από Αυτόν. Δεν ζητάει τίποτα άλλο από σένα, μόνον να μην άρνηθής. "Άκουσέ Ντέτε; Νά μην άρνηθής.

—Όπως σε έσωσα έγώ, έ; έπτε και κάγχασε με ένα άπαισιο γέλιο. "Ύστερα μου ζήτησε τσιγάρο. ("Έπειδή δεν κάπνιζα, τά τσιγάρα μου τά έδινα στον Ντέτε).

—Νά ό Θεός μου! έπτε μ' άπαισιο γέλιο!

—'Όριστε κι' έγώ, άφου είναι έτσι! Με την άπάντη αυτή τσαλαπάτησα χάμω όλο τό πακέτο. 'Όριστε τους θεούς σου.

"Έκανε να μ' άρπάξει. Τόν φοβήθηκα γιατί ό γκρεμός ήταν κοντά. Πετάχτηκα πίσω.

—Ντέτε, μην κουνηθής γιατί στην έφύ-

ψα, άκούστηκε μία βροντερή φωνή από τό φυλάκιο μας.

"Ο λοχίας μας σημαδεύει τον Ντέτε.

"Έφερε τό χέρι στην τσέπη. "Ο Ντέτε κρατούσε πάντοτε σιλιέτο....

Μά ήσυχασε άμέσως....

—Μην κάνετε κανένα άστείο, βρέ παιδιά, φώναξα στο φυλάκιο. Τό μέτωπό μου έχει παγώσει. "Ο Ντέτε, κινέπτομαι, να με σκοτώση ό Ντέτε που κινδύνεψε για να με σώση! "Ω Θεέ μου!....

"Έχει δίκιο ό λοχίας μου, σκεπτόμουνα καθώς γύριζα πίσω, άργά, άργά. Δεν πρέπει να ξανασυναντηθώ με τον Ντέτε. «'Άρκει». Ή ίδια φωνή που μου έλεγε «μίλα του», ή ίδια μου έλεγε τώρα: «άρκει».

Την άλλη μέρα μιάς έπετέθησαν. Ήταν ή 28 'Οκτωβρίου. Πρώτο άρχισε να βάλλη τό δεξιό πολυβόλο του Ιταλικού φυλακίου.

....Είμαι βέβαιος πώς ήταν ό Ντέτε....

....Και ότι τις σφαίρες του τις προώριζε για μένα... Μυστήριο!

...Νά μην μπορώ να θυμηθώ που έχω ξαναδη τό κόψιμο τών φρυδιών του, κάτι από τό βλέμμα του....

*

Και τό μυστήριο αυτό έλύετο τώρα. Μπροστά μου βρισκότανε τό σώμα του Ντέτε. Δεν είχε σκοτωθή άπάνω στον άγώνα. Είχε σκοτωθή κλέβοντας τον συνάδελφό του που έπεσε τίμια. Κλέβοντας όπως μου είχε κλέψει τό ρολόι μου και όλα τά αντικείμενα από τις τσέπες μου όταν με βρήκε άναίσθητο. Δεν είχε κατεβή για να με σώση αλλά για να με γδώση. Τό ρολόι μου βρισκόταν τώρα στις τσέπες του. Έκεί που θά έβαζε και τό άλλο, του νεκρού που ψαχούλευε και του τράβηξε τη χειροβομβίδα που τον τιμώρησε.

Στά χέρια μου σήμερα και τό μενταγιόν. Τό μενταγιόν που είχε σε σιάλοτο την εικόνα της δολοφονημένης πατριώτισσας που με φιλοξένησε όταν έρχόμαστε στο μέτωπο. Νά ή γραμμή τών φρυδιών του Ντέτε στο πρόσωπό της... "Ο Ντέτε ήταν ό υιός της!... Και ό φονιάς της!... "Ο Ντέτε ήταν ό προδότης που έπρόδωσε την 'Αλθανία στους 'Ιταλούς. "Ο Ντέτε που είχε μάθει τά 'Ελληνικά, που είχε γνωρίσει την πίστη στην άγκαλιά της ήρωϊκής μητέρας του. Και ή μητέρα αυτή αντιτάθηκε ίσως σε μία νέα προδοσία του, σε μία κατασκοπεία του, ίσως στην 'Ελλάδα. "Ο Ντέτε που δεν μπορούσε να ήσυχάση από τις 'Ερινύδες της συνειδήσεώς του. "Ο Ντέτε, που δεν θέλησε να όπακούση και στην ύστατη έκκλησι του Καλού ποιμένος που ζητούσε να τον σώση, να τον οδηγήση στη μετάνοια, χρησιμοποιώντας έναν ταπεινό δοϋλό Του.

ΔΥΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙ

Τὸ νέον πνεῦμα τῆς Πίστεως ποῦ ἤρχισε νὰ πνῆ εἰς τὴν δοκιμαζομένην διὰ τοῦ πυρός τοῦ πολέμου Πατρίδα μας καὶ εἰς ὄλους τοὺς πραγματικῶς ἐλευθέρους λαοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, μὰς δίδει ἀφορμὴν νὰ σκεφθῶμεν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε, ἐν ὀνόματι δῆθεν τῆς ἐπιστήμης, ἐπολέμουν τὴν πίστιν εἰς μεταφυσικὸν κόσμον. Διότι ἡ ἐπιστῆμη τὴν ὁποίαν ἐξεμετάλλευοντο οἱ νομιζόμενοι σοφοὶ αὐτοὶ πολέμοιοι, δὲν εἶχε καὶ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν προσπάθειαν αὐτήν.

Τὰ παραδείγματα ἦσαν καὶ εἶναι τώρα τελευταῖα ἀκόμη περισσότερα, ὅπως κατὰ καιροὺς ἀναφέρεται εἰς ἄλλας στήλας τῶν «Ἀκτίνων». Τὸ σημερινὸν σύντομον αὐτὸ σημείωμα γράφεται ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου δύο μεγάλων σκαπανῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐξ ὧν περὶ αὐτῶν ἐγράφησαν εἰς τὰ ἐγκριτώτερα ἀγγλικά ἐπιστημονικά περιοδικά, ὅπως εἶναι τὰ «Nature» καὶ «The Observatory». Πρόκειται διὰ τὰ διακεκριμένα μέλη τῆς Royal Society (Βασιλικῆς Ἀκαδημίας) τοῦ Λονδίνου καὶ διεθνοῦς φήμης ἐπιστήμονας Sir Oliver Lodge καὶ Sir Joseph J. Thomson ποῦ ἀπεβίωσαν τοὺς τελευταίους μῆνας ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ὁ Sir Oliver Lodge, διακεκριμένος φυσικὸς καὶ μαθηματικὸς, ἀνέλαβε πανεπιστημιακὴν ἔδραν ἀπὸ τοῦ 1879, ἦτο εἰς ἡλικίαν 28 ἐτῶν, καὶ εἶναι γνωστός ἀπὸ τὰς ἀξιολόγους αὐτοῦ ἐργασίας ἐπὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τῆς φύσεως τοῦ αἰθέρος καὶ τῆς ὕλης καὶ ἐπὶ τῆς ἀσυρμάτου τηλεγραφίας. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἰδία κεφαλαίου συνέχισε τὸ ἡμιτελὲς ἔργον τοῦ προῶως ἀποθανόντος φυσικοῦ H. Hertz καὶ ἔφερεν εἰς φῶς ὅλα τὰ θαυμασιὰ ποῦ συνδέονται μὲ τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα τοῦ Maxwell. Καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτὴ κορυφὴ καθωδηγεῖτο πάντοτε εἰς τὰς ἐρεῦνας τῆς ἀπὸ τὴν πίστιν, τὴν πίστιν τὴν θερμὴν, ὅπως ἔλεγεν, «εἰς Πατέρα—Χειραγωγόν, ἐν τῷ ὁποίῳ πᾶν τὸ ὑπάρχον ἔχει τὴν βᾶσιν τῆς ὑπάρξεώς του». Εἶχε δὲ ὡς φρόνημα «ὅτι εἰς τὸν ἀνθρώπον ἐδόθη τὸ προνόμιον νὰ κατανοῇ τοὺς θεοὺς σκοποὺς ἐν τῇ γῆ καὶ νὰ συνερῆ εἰς τὴν πλήρωσιν αὐτῶν».

Ὁ διαπρεπὴς ἐρευνητὴς καὶ γνωστός διὰ τὰς ὕγιεις αὐτοῦ ἀντιλήψεις, καθηγητὴς Ambrose Fleming, ἐκθῆτων τὸ πολυσχιδὲς ἔργον τοῦ ἐκλιπόντος ἐπιστήμονος, ἀναφέρει ὅτι ἠοχολήθη οὗτος ἄρκετὰ καὶ μὲ τὴν ἐρευναν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος

μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σωματικοῦ ὄργανισμοῦ καὶ τονίζει ἰδιαίτερας ὅτι «ἡ πρόθεσις τοῦ Lodge ἦτο μίᾳ σταθερὰ πίστις εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ εἰς τὰς αἰωνίους συνεπείρας ποῦ ἔχει ἡ διαγωγή τοῦ ἀνθρώπου». «Ἄλλ' ὑπεράνω ὄλων αὐτῶν, τονίζει ὁ Fleming, ὁ ἐκλιπὼν δὲν ἐθεώρει τὸ σύμπαν ὡς ἐκδήλωσιν μιᾶς αὐτομάτου ἐξελιξεως, ἀλλὰ ὡς δημιουργημὰ μιᾶς Ὑπερόχου Διανοίας. Εἶχε σοβαρὰν καὶ εὐλαθεὴ ἀντίληψιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τῆς εὐρύτητος αὐτῆς, καὶ τὰ ἔργα του, ἀναφερόμενα εἰς πολυάριθμα πεδία τοῦ ἐπιστητοῦ, θὰ φέρουν διαρκὴ ἀνάμνησιν καὶ στοργικὴν ἐνθύμιον εἰς τὸν νοῦν πολλῶν ἀνθρώπων».

Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὸν Sir J. J. Thomson, τοῦ ὁποῖου τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον ἐκτείνεται εἰς πλεῖστα κεφάλαια τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἀστροφυσικῆς. Οὗτος κατατάσσεται, ὅπως γράφει ὁ Sir Arthur Eddington μετὰ τῶν μεγάλων ἀγγλῶν φυσικῶν καὶ εὐσεβῶν ἐπιστημόνων Maxwell, Rayleigh καὶ Rutherford «ἦτο δὲ ὁ πλέον ἐξέχων φυσικὸς τῆς ἐποχῆς ἣτις συμπίπτει μὲ τὴν νέαν περίοδον τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης». Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰς δεκαετίας καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Cambridge καὶ διευθυντὴς τοῦ περιφημοῦ Φυσικοῦ Ἐργαστηρίου τοῦ Cavendish. Εἶναι δὲ ὁ ἐρευνητὴς ἐκεῖνος ποῦ ἀνεκάλυψε τὸ ἠλεκτρόνιον, ἴδιω τὸν θεμελιῶν λίθον ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον στηρίζεται ὁλόκληρος ἡ νεώτερα Φυσικὴ.

Καὶ ὅμως ὁ «J. J.» ὅπως ἀπεκαλεῖτο καὶ ἦτο γνωστός εἰς ὄλους ὁ Thomson, ἦτο προσωπικὸς ἐπιβλητικὸς, ἀλλ' ἐκτάκτως ἐπιβλητικὸς. «Ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ «J. J.» γράφει εἰς σύντομον βιογραφικὸν καὶ κριτικὸν σημείωμα ὁ Eddington, παρουσιάζει κάτι τὸ ἐπιβλητικὸν καὶ πρωτοφανές. Εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Cambridge ἐνεφάνιζεν εἰς τὴν καθημερινήν του ζωὴν τὴν πατροπαράδοτον εἰκόνα τοῦ ἰδανικοῦ καὶ ονειρευτοῦ καθηγητοῦ. Ἀπλοῦς εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, ἦτο τὸ πρόσωπον ποῦ προσεῖλκυε τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν ὄλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὰ σπῖτια καὶ τὰ καταστήματα καὶ ἀπὸ μακρὰν μάλιστα, ἔσπευον νὰ τοῦ ἐκδηλώσουν τὰ αἰσθήματά των».

Καὶ ὁ ἐπιφανὴς οὗτος ἐπιστήμων δὲν ἤμποροῦσε παρὰ νὰ εἶναι πιστός. «Μὴ φοβεῖσθε νὰ εἰδοθε ἀνεξάρτητοι φιλόσοφοι, ἔ-

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

ΜΙΑ ΣΚΟΠΙΑ

Μέσα στη σημερινή θύελλα που περνά ο κόσμος, ένας κόσμος που φαίνεται να τάχρη χαμένα στην ιδεολογική του κατεύθυνση, ο συνειδητός χριστιανός έχει ένα χρέος: να κρατήσει γερά και στη θεωρία και στην πράξη. Δεν είναι υπερβολή να πη κανείς ότι από τη σημερινή στάση του πιστού χριστιανού θα εξαρτηθεί το μέλλον του πολιτισμού. Θα αφίσωμε τις τυφλές δυνάμεις του κακού να μās οδηγήσουν στην αμάθεια και στη βαρβαρότητα ή θα ζήσωμε με όλη τη δύναμη της ψυχής μας τις χριστιανικές αλήθειες, για να φθάσωμε σ' ένα πραγματικό πολιτισμό;

Υπάρχουν εποχές στην Ιστορία που είναι κρίσιμες για το πνεύμα του ανθρώπου. Τέτοια εποχή αναμφισβήτητα είναι και η δική μας. 'Αλλά για να μπορέσωμε να αποκτήσωμε πλήρη συνείδηση του χρέους μας, πού προβάλλει αυτή τη στιγμή, πρέπει να βγούμε κάπως από το παρόν με τις καταθλιπτικές του έντυπώσεις και να κυττάζωμε την «ιστορική» αποστολή του χριστιανού από ύψηλότερη κάπως σκοπιά.

'Από μια τέτοια σκοπιά προσπαθεί να φωτίση το δρόμο του χριστιανού στη σημερινή κρίσιμη εποχή ο Jacques Maritain σ' ένα ενδιαφέρον άρθρον του για τη θέα του χριστιανού στο σημερινό κόσμο. 'Ο Maritain ξέρει καλά και τα προβλήματα του χριστιανού και τα προβλήματα του κόσμου. Πριν να πείση η Γαλλία, είχε δείξει σε όλη της την έκταση την ήθικη και την πνευματική κρίση που περνούσε η χώρα του. 'Αλλά ο J. Maritain κρίνει για να δημιουργήση. Και με όλη τη δύναμη και την αξία του δείχνει το δρόμο που θα οδηγήση σε μια πραγματικά ελεύθερη και ευτυχησμένη ζωή.

Η ΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΩΣ

Το να πιστεύση κανείς, λέγει ο Maritain, ότι ο κόσμος είναι αδιάφορος και δεν επιρραζεται από το Ευαγγέλιον στη σημερινή εποχή περιφρονώντας τις αρχές του είναι πλάνη που βασίζεται σε μια εύκολη πεσομιστική εξήγησι. 'Αλλά και το αντίθετο, το να νομίσωμε δηλ. πώς ο κόσμος θα αφιερωθή εις το Ευαγγέλιον, διά να μεταδληθή εις Παράδεισον, είναι μια έξ Ισου εύκολη οπτιμιστική ύπόθεσις. 'Η λύσις του προβλήματος δεν έχει καμμίαν σχέσιν με την ανάγκη του να εύρεθι ένας γενικός νόμος που θα αναπαύη την διάνοιαν μας. Είναι πρόβλημα δράσεως και πόνου. Είναι πρόβλημα που έχει το κέντρον του εις τόν «σταυρόν της αντίθεσεως». 'Η ρίζα όλων τών προβλημάτων εύρισκεται εις την σχέσιν του Ευαγγελίου με τόν κόσμον. Αυτός ο κόσμος που κλείνεται μέσα στον εαυτό του και άρνείται κάθε άλλη επέμβασι, που ακολουθεί άδιάκοπα μια κίνησι αποσυνθέσεως και καταστροφής αυτός ο ίδιος κόσμος με μια ανάστροφη κίνησι δημιουργίας και ολοκληρώσεως, προτοιμάζει, άνογοντας την πόρτα της συνείδησεώς του στην επίδρασι του Θεού, το τελικό γεγονός της βασιλείας Του.

Γιατί ο Χριστιανός είναι ελεύθερος στον κόσμο; Είναι ελεύθερος, γιατί είναι ενωμένος με κάτι που δεν συνδέεται με τόν κόσμον. Είναι ενωμένος με το Ευαγγέλιον, που αναγγέλλει την βασιλείαν του Θεού, λέγει ο Maritain. Νά γιατί η εργασία τών χριστιανών, τών χριστιανών εκείνων, που δεν εξέχασαν το όνομα των, ημπορεί να είναι «ιστορική». Δεν καταλαβαίνου βέβαια τίποτε από την εργασία αυτήν, όσοι νομίζουν πώς οι χριστιανοί θα βάλουν τόν κόσμο σε μια μόνιμη κατάστασι τάξεως

λεγε. «Όταν η σκέμις σας είναι άρκετά ισχυρά, η έπιστήμη θα σας άγιάγη εξάπαντος εις την εις Θεόν πίστιν, η όποια είναι η βάση της θρησκείας. Και τότε θα ίδητε ότι η έπιστήμη δεν είναι έχθρός, αλλά βοηθός της θρησκείας».

'Ο δέ βασιλεύς της 'Αγγλίας, ένθυμούμενος την ζώην της Πανεπιστημιακής πόλεως του Cambridge, έσπευσε εν τών πρώτων να αυλυπηθή την χήραν του έκλιπόντος. «Με μεγάλην λύπην, Έγραψε προς αυτήν, ηκουσα τόν θάνατον του διακεκριμένου συζύγου σας, τόν όποιον ένθυμούμαι τόσοσ καλώς από την ζώην μου εις το Cambridge. Την άπώλειάν του θα αισθανθή βαθέως τόσοσ το Πανεπιστήμιον, όσον και ό έπιστημονικός κόσμος, μέσα εις τόν όποιον κατείχε τόσοσ έξαιρετικήν θέσιν.

'Εκφράζω την ειλικρινή μου συμπάθειαν προς σας και την οικογένειάν σας».

'Ο Sir J. J. Thomson έτάφη, τιμήσ ένεν, μεταξύ τών 'Αγγλων Βασιλέων εν Westminster Abbey και πηραίον του μαθητού του Lord Rutherford, όστις προεπορεύθη του καθηγητού του κατά τρία έτη.

Αί προσωπικότητες και αί θρησκευτικά πεποισήσεις τών άπελθόντων καθηγητών Lodge και Thomson, όπως επίσης και τών συνεχιστών του έργου των Fleming και Eddington, μās διδουσι άφορμήν να ίδωμεν προσεκτικώτερα την βαθειά μεταβολήν που γίνεται συνεχώς εις τούς κόλπου των θετικών έπιστημών, αί όποιαί έθεωρούντο άλλοτε ως προπύργιον της ύλιστικής κοσμοθεωρίας.

καί αγαθών. Κι' ύστερα κρίνονται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καταστάσεως αὐτῆς κατηγοροῦν εὐκόλα τὸ χριστιανὸς ὡς οὐτοπιστή. Τὸ ἔργον τοῦ χριστιανοῦ εἶναι νὰ διατηρῆ καὶ νὰ αὐξάνῃ στὸν κόσμον τὴν ἐσωτερικὴν τάσι τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ τὴν συνοδεύει μόχθος καὶ πόνος γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν ἀπειλευθέρωσι ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ νὰ ζῆσῃ κοντὰ στὸ Θεό. Μιά τέτοια ἐργασία θὰ δώσῃ πάντα τὸν καρπὸ τῆς, βεβαιώνει ἀπὸ τὴν πειρὰ του ὁ Maritain, Ἄλλοίμονο ἂν οἱ χριστιανοὶ ξεχνούσαν τὴ δουλειὰ τους καὶ ἀφίαναν νὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ τὴν τύφλωσι ἐκείνων, ποῦ βρίσκουν στὴ διάλυσι καὶ στὸ θάνατο τὰ μέσα τῆς «νέας τάξεως πραγμάτων». Δὲν πρέπει νὰ μᾶς καταλαμβάνῃ κακιά μὴ ψευδαίσθησις, λέγει ὁ Maritain, σχετικὰ μὲ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν κακία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἰσχύσῃ ἡ ψευδαίσθησις τῶν ψευδο-ρεαλιστῶν ποῦ θέλουν νὰ ἀγωνισθοῦν μὲ τὸ κακὸν ὡς ὄπλον ἐναντίον τοῦ κακοῦ καὶ ποῦ θεωροῦν τὸ Εὐαγγέλιον ὡς ἓνα δικαιοσυμητικὸν μῦθον, γιὰ νὰ αὐξήσουν τὴν δυστυχίαν τοῦ κόσμου. Ἡ κατάκρισις τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ ἀρνητικὴ πλευρὰ κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ Peguy, ἀλλὰ ἡ διόρθωσις, ἡ ἐργασία τοῦ χριστιανοῦ, ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν «ἀποκεκρυμμένην» δύναμιν, εἶναι ἡ θετικὴ πλευρὰ τῆς ἱστορίας ποῦ θὰ ὀδηγήσῃ εἰς γόνιμα ἀποτελέσματα. Δι' αὐτὸ εἶναι φυσικόν, ὅπου διακρίνει ὁ χριστιανὸς προσπάθειαν καλῆς θελήσεως, νὰ βοηθήσῃ γιὰ τὸ κοινὸ ἀγαθόν. Οἱ χριστιανοὶ ποῦ ἀρνοῦνται αὐτὴν τὴν βοήθειαν δὲν εἶναι ἐλεύθεροι, εἶναι αἰχμάλωτοι τοῦ φόβου, ἢ τῆς ἐπιθυμίας νὰ κυριαρχήσουν ἢ τῆς ἀνάγκης νὰ δείξουν στὸν ἑαυτὸ τους πῶς δὲν εἶναι ὅπως οἱ ἄλλοι ἢ καὶ ὡς ὅτος ὁ τελώνης».

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΠΙΣΤ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Ἡ δυστυχία τοῦ κόσμου ὀφείλεται ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὴν πραγματοποίησι τοῦ ὕλισμοῦ, ποῦ ἐμάζωψε πλοῦτι καὶ τυφλὴς δύναμεις στὸν ἄνθρωπον, καὶ ποῦ ἠθέλησε, ὅταν τὸν ὠδήγησε στὸ χεῖλος τῆς καταστροφῆς, νὰ θυσιάσῃ τὴν ἀνθρώπιν ὑπόστασι. Κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος στὴν εἰδωλολατρεία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας μὲ ὅλες τῆς ψευδαισθήσεις τοῦ ρασιοναλισμοῦ, ποῦ ἠθέλησε νὰ διώξῃ ὅτι ἀνθρώπινον ὑπῆρχε στὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ τὰ ἀρῆ τὴν ὑπόστασί μας, ὡς τὰ κατὰβᾶθὰ τῆς. Ὁ χριστιανὸς, ποῦ βλέπει τὰ γύρω του φαινόμενα, θυμάται πάντα, πῶς βρίσκεται ἐδῶ γιὰ νὰ ὑπακούῃ πρῶτα ἀπ' ὅλα στὸ Θεό. Ξέρει πῶς αἰτία ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ὁ χωρισμὸς μεταξὺ Θεοῦ καὶ κόσμου. Ἡ κοινωνικὴ, ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶναι μακριὰ ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Εὐαγγελίου, κι' ἔτσι ἐδημιουργήθη ἓνας βίος ἀδίωτος. Ἡ χρι-

στιανικὴ ἠθικὴ κατήντησε, στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, μονάχα ἓνα σύνολον τύπων καὶ λέξεων. Πολλὰς φορὲς αὐτὴ ἡ χριστιανικὴ ἰδεολογία ἐκλήθη νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἀντιχριστιανικὴν τακτικὴν. Νά, λοιπὸν, τὸ καθῆκον τοῦ χριστιανοῦ. Μιά τέτοια ἀταξία ἡμπορεῖ νὰ θεραπευθῆ μόνον μὲ τὴν ἀνανέωσι τῆς βαθυτέρας ἐνεργείας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ποῦ θὰ ἐμπνέσῃ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως γιὰ μιὰ πνευματικὴ ἀνασυγκρότησι: Γιὰ μιὰ ἀνασυγκρότησι, ποῦ καμμιὰ παιδαγωγικὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ, παρὰ μόνον ἡ ἀγάπη ποῦ θὰ ἔχῃ τὸ κέντρον τῆς πάνω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τὴν ἱστορίαν. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη αἰσθάνεται τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ τὸ ἰδεώδες τοῦ ἥρωος.

Ὁ χριστιανὸς εἶναι ἐλεύθερος καὶ πρέπει νὰ μείνῃ πάντα ἐλεύθερος μὲ τὴ συναισθησι πῶς ἡ ἐλευθερία του εἶναι καὶ μιὰ εὐθύνη, συνεχίζει ὁ Maritain. Ἐχει ὀποχρέωσι νὰ διαλύσῃ τῆς πλάνες ποῦ ἔχουν συνδέσει τὸ χριστιανισμὸ μὲ ἀντιχριστιανικὰ κοινωνικὰ καὶ μ' ἓνα πολιτικὸν κάθε ἄλλο παρὰ χριστιανικόν. Τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔχουν σημεῖα ἐπαφῆς. Ἄλλη εἶναι ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου ποῦ καταπιεζει, καὶ ἄλλη ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ποῦ φέρνει στὴν ἐπιφάνεια τὴν ἀλήθειαν, τὴ δικαιοσύνην, τὴ συνειδήσι καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ὁποῦ καὶ νὰ ριζώμῃ τὸ βλέμμα μας σήμερον θὰ ἴδοιμῃ τὸ πνεῦμα κατεβασμένον στὰ βάθη τῆς γῆς. Ἐκεῖνον ποῦ ἔχει πέρασι σήμερον εἶναι οἱ πρωτόγονες ζωικῆς δυνάμεις. Γι' αὐτὸ μιὰ θεραπεία τοῦ κακοῦ ὑπάρχει, γράφει ὁ Maritain: νὰ γυρίσωμῃ στὸ ἀληθινὸ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ θὰ ὀδηγήσῃ στὸ ρεαλισμὸ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς εὐτυχίας του. Πρέπει νὰ μιλήσῃ ὁ Χριστιανὸς, ποῦ δὲν εἶναι μόνον κριτικὸς καὶ μάρτυς τοῦ σημερινοῦ πραγματικοῦ θεάματος τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ δημιουργός, ποῦ θὰ χρησιμοποίησῃ ὅλα τὰ μέσα, τὰ ἀξία τοῦ ὀνόματός του καὶ τοῦ Θεοῦ ποῦ ἀγαπᾷ. Θὰ ἀγκαλιάσῃ τὸν ταπεινόν, τὸν φτωχόν, τὸν καταφρονημένον διπλανόν του καὶ θὰ δώσῃ ὅλη τὴν μυχὴ του στὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ πνεύματος, ὅπου πεδίο κι' ἂν κληθῆ νὰ ἀγωνισθῆ. Μὲ τὴ δύναμιν τῆς ἀγάπης ποῦ εἶναι πῶς δυνατὴ ἀπὸ τὸ θάνατον, μὲ τὸ φῶς ποῦ ἦλθε νὰ φέρῃ ὁ Χριστὸς πάνω στὴ γῆ. Μὲ τὰ μέσα ποῦ ξέρει νὰ χρησιμοποίησῇ ὁ χριστιανὸς, ὅταν ὑποτάσῃ ὅλην τὴν ζωὴν στὸ Θεόν καὶ δὲν χάνῃ τὰ βήματά του σὲ ἀγνωστὰς δρόμους. Ἐναντίον τῆς βαθυτέρας αἰτίας τῶν κινδύνων, ποῦ ἀπειλοῦν τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, μόνον ἡ χριστιανικὴ ἐλευθερία ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν ἐλπίδα.

ΗΡΩΩΝ ΨΥΧΕΣ

Χαρισμένο στους ήρωικούς νεκρούς μας.

Χτυπημένα, ματόβρεχτα,
στο βουνό, στο λαγκάδι,
τῶν γιγάντων τὰ σώματα
ξαπλωμένα θωρῶ,
καθὼς πέφτει ἀνοφώτιστο
τ' ἀπαλάτατο βράδυ.

Καί ψηλά στ' ἀγγελόχτιστα
γαλανὰ αἰθεροπλάτια,
τῶν γιγάντων τὰ πνεύματα
στήνουν τώρα χορῶ.

Λάμπουν ἥλιοι τὰ πνεύματα,
καί σάν ἄστρα τὰ μάτια.
Καί στεφάνια δαφνοπλεχτά
κι' ἀμαράντινοι ἀνθοί
στὰ καθάρια τὰ μέτωπα
πούχει ἡ Δόξα σταθῆ.

Κι' εἶν' ὀλόφωτο σύννεφο,
κι' ἀργοπλένε στοῦ αἰθέρα
τὰ χρυσᾶ φωτοπέλαγα,
σὴ γλυκόμεγη ἐσπέρα.

Κι' ἕναν ὕμνο πρωτάκουστο
καί γλυκὸ τραγουδήσαν
τῶν ἡρώων οἱ ψυχές.
Καί τὸν ὕμνο ὡς ἀρχίσαν,
ἴλα γύρω μου σῶπασαν
κι' ἴλα γύρω μου σβῦσαν.....

Κι' ἦταν ὕμνος στ' ἀμάραντο
μεγαλεῖο σου ὦ Χώρα
χιλιοδόξαστη ἐσῶ,
πούχεις δώσει τοῦ πνεύματος
τ' ἀνεκτίμητα δῶρα
στοὺς λαοὺς καὶ τοὺς πότισες
μὲ τ' ἀγνὸ καὶ τ' ἀθάνατο
τῆς σοφίας κρασί.

Κι' ἦταν αἶνος σὴ χάρη Σου,
καί τὸν ἄκουσα ἐγώ,
σάν οὐράνιο χαϊρέτισμα,
ὦ σεπτὴ Πλατυτέρα,
πρὸς ἐσένα τὴν Ἀσπίλη,
τὴ γλυκεῖά μας Μητέρα,
τὴν ἀγνή Μεγαλόχαρη,
τὴν τρανὴ Στρατηγὸ.

Κι' ἦταν ὕμνος στὸν Ἄναρχο
τὸ γλυκὸ λάλημά των,
ἦταν θεῖο ὕμνολόγημα
τῶν μακάριων ψυχῶν
στὸν Θεὸ τῶν πνευμάτων.

Ἔνας ὕμνος στὸν Ἄκτιστο
καὶ τῶν ὄλων τὸν Κτίστη
γιὰ τὴ δόξα πού χάρισε
στῶν ἡρώων τὸ στρατό,
πού τὴ λύτρωσι ἐζήτησεν
ἀπ' τὸν Κύριο μὲ πίστι.

Κι' ὦ ἀρμονίες γλυκές
πού ξεχύνονταν γύρω!
Καί σάν λῦρες ἀπόκοσμες
καὶ φωνές μυστικές
τὸ τραγοῦδι συντρόφειαν'
κι' ἦταν κάποιες στιγμές

πού σάν νάζησα ἐγώ
στὸ νησί τῶν ὀνείρων.

Κι' ὦ χαρὰ μου ὡς ἀπόσωσαν
τὸ γλυκὸ τους τραγοῦδι,
ἀπ' τὰ οὐράνια φτερούγιζε
φωτεινὸν ἀγγελόυδι.

Κι' ἡ φωνὴ του σάν παίξιμο
κάποιου ὄργανου μου ἔφάνη
μουσικώτατου' κι' ἔκραξεν'
»ὦ σεῖς πνεύματα αἰθέρια,

ἡ τρανὴ μας Βασιλίτσα
ἡ τρισμακάριστη φθάνει,
πού κρατεῖ τὸν Ἀχάριπτο
στ' ἀχραντὰ τῆς τὰ χέρια».

Καί νά' διάπλατη ἀνοίχτηκεν
ἡ αἰθερόπλαστη θύρα.
Κι' εἶδα—τί εἶδα! τὴν Ἄνοιξη
χαρωπὴ νά προβάλλη,
μυρισπολούμιστη, ὀλάνθιστη,
ἴλη φῶς κι' ἴλη μῦρα.

Κι' εἶδα ἐγὼ τὴν Παντάνασσα,
φωτεινὴ σάν τὸν ἥλιο,
πού μὲ δόξα προβαίνοντας
ἀπ' τοῦ ἀπέιρου τὰ βάθη,
μπρὸς στ' ὀλόφωτο σύννεφο
μεγαλόπρεπα ἐστάθη.

Καί τὸ χέρι ὡς ἐσήκωσε,
τίς ψυχές νά εὐλογήσῃ,
τῶν ἡρώων τῶν ἀθάνατων
πούχαν τὸ αἶμα τους χύσει,
ἕνα πλῆθος χιονόλευκα
ἐδειακὰ περιστερία,

χερουβείμ πού φτερούγισαν
γύρω ὀλοῦθε ἀπ' τ' ἀστερία,
μὲ λουλούδια χιλιόχρωμα
τ' ἄλλα πνεύματα ἐράσαν'
μὲ ἄνθη ἀγνά, πού δὲν τάθρεψαν
τὸ νερὸ καὶ τὸ χῶμα

τῆς φθαρτῆς τούτης γῆς,
μὰ ἕνας ἀφθαρτος ἀγγελος
μὲ τὸ φῶς καὶ τὸ χρῶμα
καὶ τὴ δρόσο τ' ἀνάστησε
μῖα αἰώνιας ἀγῆς.

Κι' ἴλα γύρω τὰ μάγεψαν
μὲ τὸ θεῖο τους μῦρο.
Κι' ἦσαν κάποιες στιγμές,
πού σάν νάζησα ἐγώ
στὸ νησί τῶν ὀνείρων.....

.....

.....

.....

Χτυπημένα, ματόβρεχτα,
στο βουνό, στο λαγκάδι,
τῶν γιγάντων τὰ σώματα
ξαπλωμένα θωρῶ.
Καί ψηλά, στ' ἀγγελόχτιστα
γαλανὰ αἰθεροπλάτια,
τῶν γιγάντων τὰ πνεύματα
στήνουν τώρα χορῶ.

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

«Κάπου εις την Ἀγγλίαν. Ἐνα παιδάκι πού προσεύχεται (κατὰ τὸν ἀγγλικὸν τρόπον) ζητοῦν τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους του».

Ἀπόψεις

“OINON NEON,”

Σὲ ἄλλη στήλη μιλάνε σήμερα οἱ Ἐ-
κτινῆς γιὰ δύο σημαντικὲς ἐπιστημονικὲς
φυσιογνωμίες, ποὺ πέθαναν τελευταία στὴν
Ἀγγλία. Πρόκειται γιὰ τὸν Lodge καὶ τὸν
Thomson, δύο ὑπηρετές τῆς θετικῆς ἐ-
πιστήμης, ποὺ δεκαετίες ὀλόκληρες τῆς ἀ-
φιέρωσαν τὸν ἑαυτό τους, προσφέροντας
πολύτιμη συμβολὴ στὴν ἐπιστημονικὴ σκέψη
εἰδικὰ καὶ στὴν ἐξέλιξι τοῦ πολιτισμοῦ γενι-
κώτερα. Αὐτὸ ὅμως δὲν τοὺς ἐμπόδισε νὰ
ταχθοῦν ἀπὸ ἄποψη κοσμοθεωρίας στὴν τά-
ξι τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ποὺ ἀγκαλιά-
ζουν τὴν Πίστι, καὶ νὰ χτυπήσουν τὶς ὑλι-
στικὲς θεωρίες, ποὺ θέλησαν κάποτε νὰ
θρονιαστοῦν στὴν ἐπιστήμη καὶ στὴ φιλο-
σοφία καὶ στὴ ζωὴ, μὲ τὴν ἀξίωσι πὼς ἐ-
μονοπωλοῦσαν τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια
καὶ τὴ γνῶσι.

Καὶ παράλληλα σ' αὐτὸ, μιὰ ὠραία σύμ-
πτωσι. Γιὰ τοὺς δύο μεγάλους ἐπιστήμο-
νας μιλάνε δύο ἄλλοι, ποὺ στέκουν τὴ στι-
γμὴ αὐτὴ πρωτοπόροι τῆς ἐπιστημονικῆς
σκέψεως στὴν Ἀγγλία, μὲ κῦρος παγκό-
σμιο, ἐνῶ συγχρόνως ἀνήκουν καὶ στὴν ἴδια
εὐγενικὰ πρωτοπορεία—τόσο ὁ Φλέμιγκ,
ὅσο κι' ὁ Ἐντιγκτον—τῶν μεγάλων διανο-
ητῶν, ποὺ ἀπὸ βήματα σὰν τὸ προεδρικὸ
τῆς Βασιλικῆς Ἐταιρείας τῶν Ἐπιστημῶν
ἢ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ, ἔκα-
μαν ν' ἀκουστῆ θαρρετὰ τὸ κήρυγμα τῆς
πίστεως.

Λέμε πρωτοπορεία. Μὰ ἡ παράταξι εἶ-
ναι μεγάλη. Πολὺ μεγάλη. Σὲ ὅλα τὰ ἐπι-
στημονικὰ κέντρα τοῦ κόσμου, ὅπου καλ-
λιεργεῖται ἡ σκέψις, ἀλλοῦ μὲ δυνατὴ φωνὴ
κι' ἄλλοῦ σιγὰ «διὰ τὸν φόβον», ἐπιστήμο-
νες ποὺ γύρω τους περιστρέφεται ἡ ἐπι-
στήμη τῆς ἐποχῆς μας, διανοοῦμενοι, ποι-

ηταί, πεζογράφοι, τῶν θετικῶν καὶ τῶν
πνευματικῶν ἐπιστημῶν θεράποντες, δίνουν
τὸ σύνθημα τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν πη-
γὴ τοῦ ἀγνισμοῦ καὶ τῆς λυτρώσεως, ποὺ
εἶναι ἡ χριστιανικὴ πίστις.

Καὶ θηγάται κανεὶς τοὺς διαφόρους ἐ-
κείνους θλιβεροὺς τύπους τῶν ἀθέων καὶ
τῶν ἀρνητῶν, ποὺ ἀγωνίστηκαν νὰ ξεθεμε-
λιώσουν ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ κάθε σε-
βασμὸ σὲ ἱερά καὶ ὅσια, νὰ ξεθρονίσουν κι'
αὐτὸ τὸ Θεό, γιὰ νὰ ὑψώσουν στὴ θέσι του
τὸ ἀνθρώπινο ἐγώ, ἕνα ἐγώ παραμορφω-
μένο, διεφθαρμένο, γεμάτο ἐγωϊστικὴ ἔ-
παρσι καὶ καταστροφικὴ μανία. Εἶχαν ἐπι-
στρατεύσει τότε τὴν ἐπιστήμη, καὶ μὲ τ'
ὄνομά της ζητοῦσαν νὰ στηρίξουν ὅλα τὰ
εἰκονοκλαστικὰ κηρύγματα, ποὺ μόνον πρό-
γραμμα εἶχαν τὸ γκρέμισμα, τὸ ἀδιάκοπο
γκρέμισμα.

Ἡ πίστις ἦταν ἐχθρὸς τῆς ἐπιστήμης, ἡ
ἠθικὴ ἦταν ἀδυναμία, ἡ ἀγάπη ἐγκλημα, ἡ
ἐγκράτεια βλακεία. Τεράστιος ὀδοστρωτή-
ρας ὁ ὕλισμός, σὲ χέρια βαναύσων χειρι-
στῶν, κινήθηκε ἀπειλητικὰ, νὰ σπάσῃ κάθε
θεωρητικὸ θεμέλιο, ποὺ εἶχε προμηθεύσει
ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ νὰ ὀρμήσῃ στὴ ζωὴ,
γιὰ νὰ τὴν ἀσχημίση, ἀδειάζοντάς τὴν ἀ-
πὸ κάθε ἀνώτερο περιεχόμενο. Ὁ θεωρητι-
κὸς ὕλισμὸς ἔπαιρνε ἔτσι καὶ τὴν ὄψι τοῦ
πρακτικοῦ ὕλισμοῦ, κι' ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἢ
φιλοσοφικὴ θεωρία, γινόταν τώρα βιοθεω-
ρία, τρόπος ζωῆς, σύστημα βίου.

Ἐκείνοι ποὺ τολμοῦσαν νὰ ὑψώσουν φω-
νὴ διαμαρτυρίας, ὀνομάζονταν ἐκαθάρματα
τῆς ἐπιστήμης, ἀλλότριτοι τοῦ νεωτέρου πο-
λιτισμοῦ, ἀναμνησκοντες ἀπαράμιλλους
αἰῶνας σκότους καὶ ἐγκλήματος, ὕβριστὰι,
συκοφαντὰι, ἀγρυπτικοὶ προδότης τῆς ἐπι-
στήμης καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσε-
ως! Νά. Εἶχαν γραφτῆ κι' αὐτὰ, λέξι
πρὸς λέξι, κι' ἄλλα χειρότερα, γιὰ κείνους
ποὺ χτύπησαν τὴν καμπάνα τοῦ κινδύνου.

Βέβαια. Ἔπρεπε νὰ γίνονιν κι' ἐκεῖνοι
κράχτες τοῦ ὕλισμοῦ. Νὰ προπαγανδίζονιν
τὴ λατρεία τῆς ἴλης, τοῦ τομαριοῦ. Νὰ
σβύσουν ὀριστικὰ τὴ λέξι ψυχῆ, καὶ νὰ λα-

τρέφουν γιά μοναδική θεότητα τή σάρκα.

Σκεφθήκατε ἀλήθεια, σᾶς ἐρωτῶ, σκεφθήκατε ποτέ, τί θά γινόταν σήμερα ἡ Πατριδα μας, ἂν περίμενε τή σωτηρία τῆς ἀπό κάτι τέτοιου τύπου σωματολότρως, σάν αὐτοὺς πού θέλανε νά μορφώσουν ἡ ἀθεΐα κ' ὁ ὕλισμός; Ἀλλοίμονο στήν Ἑλλάδα τότε!

Μά εὐτυχῶς, χίλιες φορές εὐτυχῶς γιά τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὑπαρξί της καὶ τὴν τιμὴ της τὴν ἔχουν πάρει στὰ σπιθαρὰ τὰ χέρια τους ἄνθρωποι πού πιστεύουν στὸ πνεῦμα, ἄνθρωποι ζωντανοί, πού, πρὶν συντριψοῦν τὸν ἐχθρό, ἔχαν συντριψεῖ κάτω ἀπ' τὸ πέλμα τους ὅλες τὶς ἀποπνηχτικὲς ὕλιστικὲς θεωρίες, μαζί μὲ τὶς κατωτερότητες πού κουβαλοῦσαν μαζί τους ἐκεῖνες. Ἐκεῖ πάνω στ' ἀλβανικά βουνά, ὅπου χαλκεύεται ἡ ἱστορία τῆς νέας Ἑλλάδος, μπροστὰ στὰ στίφη τῶν βαρβάρων δὲν ὠρθώθηκε ὁ ἄθεος ἀρνητισμός οὔτε οἱ ἐκφυλισμένοι μηδενισμοὶ καὶ ἀναρχισμοί. Ἡ Πίστις ὕψωσε τὸ ἀνάστημά της. Ἡ Πίστις, πού βρῆκε ὀριστικὰ τὴ δικαιοσύνη της καὶ στίς φωτισμένες διάνοι-

ες κορυφαίων ἐπιστημόνων, καθὼς ἐκείνοι πού θυμηθήκαμε στὴν ἀρχή. Αὐτὴ ἐμπνέει πέρα γιά πέρα τὸ Μέτωπο—κ' ἄς μὴ μποροῦν ἀκόμη νὰ τὸ χωνέψουν μερικὰ μυαλά, κολλημένα σάν στρεΐδια στὴν παλῆα καὶ ξεπερασμένη νοοτροπία, πού ἐννοεῖ νὰ τὴν γιάνουν τὰ νεῦρα τῆς μόλις κάμης καὶ τῆς μιλῆσης γὰ τὸ ὑπερφυσικό.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι κ' ἀνεξήγητο αὐτὸ τὸ τελευταῖο. Ἡ πίστις πού θεομαίνει τὶς ψυχὲς ὄλων ἐκεῖ πάνω, ἀπ' τὸν ἀπλὸ στρατιώτη ὡς τὸν ἀνώτατο ἀξιωματικό, κ' ἀπ' τὸ ἀγράμματο χωριατόπουλο μέχρι τὸν καθηγητὴ, τὸ δικηγόρο ἢ τὸ γιατρό, εἶναι ὁ «νέος οἶνος» πού ζητεῖ ἀσκούς καινούργιους γιά νὰ τὸν δεχτοῦν. Ἐκεῖνοι, εἶναι οἱ ἄνθρωποι τῆς παλιᾶς νοοτροπίας—οἱ παλιοὶ ἄσκοι. Τώρα τὸν «νέον οἶνον» τὸν δέχονται οἱ ἀνανεωμένοι ἄγγελιοὶ τῆς νίκης, πού αὐτὴ τὴ στιγμή προτάσσουν τὰ στήθη γιά τὸ θρίαμβο τῶν πνευματικῶν ἀξιών. «Οἶνον νέον εἰς ἀσκούς καινοὺς βλητέον».

G. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Τὰ ἄλυτα προβλήματα τῆς ἐπιστήμης» (Unsolved Problems of Sciences) εἶναι ἓνα ἔργον πού ἐγράφη ἀπὸ τὸν Ἄγγλον καθηγητὴν Α. W. Haslett καὶ ἐξεδόθη τὰ πέντε τελευταῖα χρόνια εἰς ἐπανελημμένα ἐκδόσεις, ἀκριβῶς διότι τὸ θέμα πού πραγματεύεται ἔχει γενικὸν ἐνδιαφέρον, ὁ δὲ κόσμος, καὶ δὴ ὁ ἐπιστημονικός, ἐσυνήθισε νὰ διαβάξῃ καὶ βιβλία πού δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸ στενὸν καὶ περιορισμένον πεδῖον τῆς ἰδίας ἐκάστου ἐμπειρίας καὶ γνώσεως.

Τὴν τελευταίαν δεκαετίαν παρουσιάσθησαν διάσχησις ἐρευνῆται καὶ ἐπιστήμονες πού ἐτόνισαν τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐπιστήμης εἰς τὸ νὰ μελετήσῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ ὅλα τὰ προβλήματα καὶ τὰ ἐπίμαχα ζητήματα, πού ἀναφέρονται εἰς τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸν κόσμον. Ἔτσι ἐτονίσθη ἀπὸ πολλοὺς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην νὰ μᾶς δώσῃ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἡμπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ, καὶ ὅλοι μας ἠρχίσωμεν νὰ δίδωμεν τὴν πρέπουσαν ἀξίαν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐρευναν καὶ ἐνασχόλησιν, ἀποφεύγοντες τὰς ὑπερβολὰς τοῦ παρελθόντος.

Καὶ ὁ καθηγητὴς—συγγραφεὺς Α. Haslett εἰς τὸ ἔργον του αὐτό, δὲν κἀμνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς δώσῃ μίαν πλήρη, ἀπλὴν καὶ σύντομον κατὰ τὸ δυνατόν εἰκόνα τῶν

προβλημάτων ἐκείνων μὲ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθη ἡ ἐπιστήμη, χωρὶς μέχρι τοῦδε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν λύσιν των, ἢ δὲ ἀνάγκωσις αὐτοῦ κατατοπίξῃ καὶ τὸν ἐγκυκλοπαιδικὴς μορφώσεως ἀναγνώστην εἰς ὅλα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸ θέμα ζητήματα καὶ τὰς γενομένας συζητήσεις.

K.

Οἱ φίλοι καὶ θιασῶται τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς θά ἐπληροφορήθησαν μὲ χαρὰν τὴν νέαν ἐκδοσιν μᾶς πολυτίμου, ὁλοῦ σχεδὸν λησμονημένης, ἀκόμη δὲ καὶ ἀγνώστου εἰς πολλοὺς, μουσικῆς—συγγραφῆς. Εἶνε ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὸ θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν τῆς Ἑκκλησιαστικῆς μουσικῆς» ὑπὸ Χρυσάνθου τοῦ κ. Μαδύτου, ἐνὸς ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων μουσικοδιδασκάλων καὶ εισηγητῶν τοῦ σήμερον ἐν χρήσει γραφικοῦ συστήματος τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς.

Τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Χρυσάνθου ἐξεδόθη διὰ πρώτην φοράν εἰς Παρισίους κατὰ τὸ ἔτος 1821. Ἡ δὲ σημερινὴ πανομοιότυπος ἐκδόσις του ὁφείλεται εἰς τὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν, ὅπου λειτουργεῖ καὶ σχολὴ Βυζαντινῆς μουσικῆς, καὶ εἰς χορηγίαν τοῦ καθηγητοῦ κ. Παν. Μπρατσαίου. Μικρὸν εἰς ὄγκον τὸ βιβλίον—μόλις 56 σελίδες, κατόπιν Προλόγου τοῦ ἐπιμεληθέντος τὴν ἐκδοσιν καθηγητοῦ τοῦ Ὁδεῖου κ. Κ. Παπαδημητρίου—κατορθώνει ἐν τούτοις εἰς τὰ 19 κεφαλαῖά του νὰ συνοψίσῃ τὰ

κυριώτερα στοιχεία τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἡ συνοπτικότης του αὐτῆ, ὡς καὶ ἡ ἀκριβεία καὶ ἡ ἀπλότης του, τὸ καθίστανον καὶ σήμερον βοήθημα εὐχρηστον διὰ τοὺς διδάσκοντας τὴν Βυζαντινὴν μουσικὴν, ὡς καὶ διὰ τοὺς σπουδάζοντας αὐτήν. Ἀναμφιβόλως ὁμως ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου ἔγκειται περισσότερο εἰς τὴν ἔγκυρον καὶ ἀθηνεϊκὴν διατίπωσιν καὶ ἐρμηνείαν τῆς θεωρίας τῆς Βυζ. μουσικῆς. Δὲν εἶνε λοιπὸν παράδοξον τὸ ὅτι μετὰ 120 ὄλα ἔτη ἐθεωρήθη χρήσιμος ἢ ἐπανεκδοσίς του. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ μαρτυρεῖ καὶ κάτι ἄλλο· δηλαδὴ, κάποιαν ἀναξιοποίησιν τῆς ἐκτιμήσεως πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ ἀναγνωρίσιν τῆς ἀνάγκης ὅπως ἐπιμελέστερον καλλιεργηθῇ ἡ σπουδὴ αὐτῆς. Καί, ἀσφαλῶς, τὸ ἀξίζει. Διότι εἶνε ἔξω πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ Βυζ. μουσικὴ προσαρμύζεται ἀρίστα πρὸς τὴν ἱεροπρέπειαν καὶ σεμνότητα τῆς θείας λειτουργίας, ὅταν, ἐννοεῖται, ἐκτελεῖται ἀπὸ καλλιφώνους καὶ ἐμπείρους ἐκτελεστές. Ἐξ ἄλλου δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι, κατὰ τὴν μακροαῖωνα πορείαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῦ Ἐθνους μας ζωῆς μέχρι σήμερον, ἡ Βυζ. μουσικὴ, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποιήσιν, τὴν ἀγιογραφίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ὑπῆρξεν ἕνα ἀπὸ τὰ ζωντανώτερα μνημεῖα καὶ στοιχεία τῆς ἀρχαιότητος ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, καὶ εἶνε διὰ τοῦτο κληρονομία ἐθνικὴ μεγάλης ἀξίας.

II.

Τῆ βιογραφία τοῦ Ὁξανάμ μᾶς ἔδωσε τελευταία σ' ἕνα καλογραμμένον τομίδιον ὁ κ. Γ. Δελένδης. Ὁ Φρειδερίκος Ὁξανάμ εἶνε μιά μορφή πραγματικῶν ἀξιοπρόσεκτων. Πρόκειται γιὰ ἕνα ξεχωριστὸ γάλλο ἐπιστήμονα τοῦ περασμένου αἰῶνος, πού συνεδίαζε ἀρμονικὰ τὴν πίστι μετὰ τὴν ἐπιστήμην, σὲ μιά ἐποχὴ πού τόσο ἄλλοι ἠγωνίζοντο νὰ τὶς φέρουν σὲ σύγκρουσιν καὶ νὰ ἐξεγείρουν τὴν ἐπιστήμην σὲ πόλεμον ἐναντίον τῆς Θεοσεκείας. Δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη τὴν ἡλικίαν τῶν 30 ἐτῶν ὁ Ὁξανάμ, ὅταν ἐκλήθη νὰ καταλάβῃ πανεπιστημιακὴ ἔδρα στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Σορβόνης. Εἰργάσθη ὡς ἱστορικός, ὡς δημοσιολόγος, ὡς νομικός, φιλόσοφος καὶ φιλόλογος, καὶ παραλλήλως ὡς χριστιανός. «Ποτὲ δὲν θὰ πάσχω ν' ἀγαπῶ τὸν νέον αὐτόν», ἔλεγε γιὰ τὸν Ὁξανάμ ὁ Λαμαρτίνος. Ἀλλὰ περισσότερο ἀκόμη ἀγαπητός ἦτο ὁ Ὁξανάμ στοὺς μαθητὰς του, τῶν ὁποίων ἦταν ἀληθινὸς διδάσκαλος, καὶ στοὺς φτωχοὺς καὶ τὸν πάσχοντα, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔγινε προστάτης καὶ παρήγορος, καὶ ἵδρυσεν μάλιστα ξεχωριστὴ Ὁργάνωσιν γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησίν του.

Σήμερα, πού ἔχει ἀρχίσει πιά νὰ ξεκαθαρίζεται τὸ ἀγυροσὶ τῶν σιτάρι, καὶ μπαίνουν στὸν ἔλεγχον τῆς πραγματικότητος ὄλα ὅσα μεγάλα καὶ σπουδαίαν ἔλεγχθησαν τὸν περασμένον αἰῶνα ἀπὸ τοὺς διαφόρων εἰδῶν ὀρθο-

λογιστάς, εἶναι καθήκον μας νὰ ξεχωρίζομεν ἐκ παραλλήλου καὶ ὄλες ἐκεῖνες τὶς μορφὰς πού ἀγωνίστηκαν γιὰ τὴν διάσωσιν τῶν πνευματικῶν ἀξιών καὶ τῆ δημοσωγίαν ἐνὸς ἀληθινὰ χριστιανικοῦ πολιτικοῦ.

* Ἀ. Λαμπρ.

* Ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι τὰ βιβλία πού ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν Φυσικὴν καὶ τὰ Μαθηματικὰ εἶναι δυσκολοδιὰβαστα γιὰ τὸ πολὺ κοινόν καὶ ὅτι προορίζονται μόνο γιὰ τοὺς ἐιδικοὺς. Μιά εὐχάριστη διάγευσιν αὐτῆς τῆς ἰδέας ἀποτελεῖ τὸ βιβλίον τοῦ Heinrich Frieling, Die Sprache der Farben. Vom Wesen des Lichts und der Farben in Natur und Kunst (Ἡ γλῶσσα τῶν χρωμάτων. Περὶ τῆς οὐσίας τοῦ φωτός εἰς τὴν Φύσιν καὶ τὴν Τέχνην). Κατορθῶνται μετὰ τρόπον ἐπαγωγόν καὶ εὐχάριστον νὰ ἐπιξεργασθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν του καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ τὰς θεωρίας τῆς νεωτέρας Φυσικῆς τοῦ Planck καὶ τοῦ Heisenberg, ἐνῶ συγχρόνως ἐκτελεῖ καὶ τὰς ἀντιλήψεις του διὰ τὴν Τέχνην καὶ τὴν ὑπ' αὐτῆς χρησιμοποίησιν τῶν χρωμάτων. Τὸ νῆον, πού προσφέρει τὸ βιβλίον αὐτό, εἶναι ὅτι συνέλαβε τὸ πρόβλημα τῶν χρωμάτων ὡς σύνολον, δηλαδὴ τὸ φῶς ὡς φαινόμενον βιολογικόν.

* Ἐκυκλοφόρησε: Παύλου Γ. Κριαρῶ «Νεωτέρα Πηνητρογραφία καὶ Κονιζολογραφία». Ἐκδ. Οἶκος Μ. Σαλιβέρου. Σελίδες 450, εἰκόνες 169. Τιμὴ ὄρχ. 60. Πωλεῖται εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον «Ἀγροτικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος» Χρυσοσπηλαιωτίσσης 3, Ἀθῆναι, καὶ εἰς ὄλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ "AKTINES,,
 ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ "ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
 ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ.,

Συνδρομὴ ἑτησίως:

Ἐσωτερικοῦ Δραχ. 35.

Ἐξωτερικοῦ Σελλ. 4 ἢ \$ 1.

Τιμὴ φύλλου Δραχ. 5.

Υπεύθυνος:

Στ. Γ. Παμπούκης

Ἀχαρνῶν 11 β

Ἐπιστολαὶ καὶ ἐμβάσματα

κ. Γεωργίου Ἀλεξίου

ὁδὸς Καρύστης 14.

Ἀθῆναι.

Προϊστάμενος Τυπογραφείου

Δ. Παπακωνσταντίνου

Μαυρομυχάλῃ 176

Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ,
 δὲν ἐπιστρέφονται.